

В.ПОЛОВИНЧУК

ПОЩІЛУНОК „КОБРИ„

В.ПОЛОВИНЧУК

ПОЩЛУНОК

„КОБРИ„

РОМАН

Книга перша

ВІННИЦЯ - 2017

Половинчук В.П. ПОЦІЛУНОК „КОБРИ”. Роман. Книга перша. Вінниця: - 2017. – 91с.

Про кохання та жорстоку сучасну українську реальність у черговому творі академіка В.П. Половинчука.

***Збіг з реальними подіями випадковий.
Усі персонажі вигадані.***

*А любов поряд була,
Слідом йшла, квітки розсипала.
А любов поряд була,
Лише серце все це не пізнало.
І.Якушенко. А любов поряд була.*

До рідної бабуні в село Юля з Антоном переїхали після невеличкого весілля-вечірки у колі друзів та року поневірянь в декількох орендованих однокімнатних квартирах в обласному центрі. Там обоє працювали на заводі. Колись потужне підприємство електронного приладобудування, що виконувало частину величезної програми освоєння Космосу, перейшло на виробництво «товарів для народу»: електричних побутових конвекторів, різноманітних рушникосушок до ванних приміщень, поручнів з нержавіючої сталі до магазинів, басейнів та офісів. Вітчизняна електроніка чомусь раптово стала відставати від західної. Адже на атомних електростанціях, найбільшому в світі літаку «Мрія», атомних підводних човнах та космічній ракеті, що доставила «лунохід» на Місяць, жодної закордонної деталі не було. Тапер же навіть прості світлодіодні побутові електричні лампочки, розроблені на основі відкриття радянського фізика лауреата Нобелівської премії Жоржа Алфьорова, ввозились з Європи та Китаю, У суспільстві ходили впевнені чутки, що в усьому винна гнила радянська комуністична система та всеохоплююча непоборна корупція. Західні фірми елементарно «купували» вітчизняних чиновників, щоб просувати свою продукцію на пострадянський простір. Кількість працюючих на заводі зменшилась

майже в десять раз. Більшість підприємств у місті просто розвалились. Колись людні цехи страшними скелетами дивились на незрозумілий тепер світ пустими чорними вікнами.

Веселий, з вигорілою чуприною Антін, що після роботи у гуртожитку постійно не розлучався з гітарою, працював електриком. Чорноброва, статна, моторна Юля комплектувала для слюсарів збірку конвекторів. Час від часу Юля зустрічала цього білявого худорлявого хлопця, який жив на верхньому поверсі. То на обсаджений стрімкими вічнозеленими туями гарній алеї, що вела до заводу, то в їдальні. Вони кивком голови звично вітали один одного, як вітались усі заводські. Але практично жодної уваги дівчина на нього не звертала. Хлопець, як хлопець. Таких на заводі було багато. Юля після трагічної смерті батьків у автомобільній катастрофі мріяла поступити до університету. Та потрібно було підтримувати стареньку, зовсім сиву бабуню, яка самотньо без родичів проживала у далекому селі на невелику пенсію. У бабуні біля хати був чималий город, де вона на одній половині садила усіляку городину, на іншій – кукурудзу. Ще тримала курей, норувисту козу Катю. У дворі без прив'язі бігала руда собачка Міня. На призьбі грілась та виглядала горобців сіра кішка Софа. А ще у бабуні був великий пай колгоспної землі, який вона одержала за багаторічну роботу на буряковому полі. Як й усі селяни, вона здавала пай в оренду колишньому бригадиру польової бригади Миколі. За свої шість гектарів чорнозему щорічно одержувала тонну золотистої пшениці. Частина зерна мола на муку, частину міняла на олію, макарони, цукор. Курей годувала своєю кукурудзою. Вона розуміла, що тонна пшениці за шість гектарів – це зовсім мало, що орендар безбожно обдурює односельчан. Але мовчала, як мовчали усі в селі. Вона пам'ятала роки, коли за трудодні в колгоспі й цього не давали. Добре, що у хаті був старий, куплений колись зятем, кольоровий телевізор та можна було вечорами спокійно дивитись дивовижні серіали. Молоді в селі майже не залишилось. Тому стареньку ніхто не турбував. Лише сусідка поштарка Галя раз на місяць приносила пенсію. Бабуня постійно виглядала внучку Юлю, яка навідувалась по п'ятницях раз на два-три тижні. Автобус до села не доїжджав вісім кілометрів і дівчині завжди приходилось довгенько йти пішки. Ще влітку бабуня за

внучку не турбувалась. Адже смеркало майже о десятій годині вечора. А ось коли день ставав значно меншим осінню та взимку, вона просила Юлю приїжджати в суботу зранку.

- Доню, не поспішай. Мені нічого допомагати не потрібно. Сама поки що справляюсь. На грядках залишились лише морква й капуста. Картоплю потроху викопую сама, відрами поношу до погрібника. Полежить й потім переберу. Частину зразу продам, а на їжу та насіння опустимо разом в погріб. Там уже побілила й засік закріпила. Огірків й помідорів заквасила окремо в двох бочечках. Потім насічу капусту й заправлю з яблуками. Ти ж любиш квашені яблука. А ще влітку наробила в трьохлітрових банках компоту з вишень та смородини. До весни хватить. Про мене не турбуйся. Я уже прожила свій вік. Видам тебе заміж й можу померати.

- Тому я й не поспішаю одружуватись! - цілувала бабуню Юля.
- Щоб ви ще довго радували мене своєю ласкавою посмішкою. Ось привезла вам на зиму теплі рейтузи та шерстяні рукавички. А то ви мерзнете в пальці. Ще на ваші зуби вареної ковбаси, свіжий хліб та батон, морської риби. Насмажимо на обід риби й будемо пирувати. Та до обіду ще довгенько. Тому піду покопаю картоплю. Щоб кістки не зрослися. У мене ж робота не фізична, не втомлююсь. А ви готуйте обід. Зваріть свіжий борщ. Він у вас завжди такий смачний. Ніяк не навчусь подібний варити.

- Доню, ти ж з автобуса! – забідкалась старенька. – Протряслась на наших дорогах, хочеш їсти. Ти хоч щось снідала? Випий козинього молока. Засмажу тобі на салі яєць. Кури гарно несуться. Є голубці. А картопля нікуди не втече.

- Бабуню, я кожного дня добре снідаю. Адже на завод голодна не підеш. Це не в офісі, де каву та чаї ганяють майже щогодини. У нас бригада слюсарів із-за мене простоювати не буде. Не подам вчасно на збірку комплект деталей – будуть сваритись. Пів години на обід у їдальні й знову за роботу.

- А що це за офіс такий? – здивувалась бабуня. – Про суфіс та префіс у школі колись чула. Про офіс – вперше.

- Це так колишню контору тепер називають, - розсміялась, переодягаючись у робочі штани та куртку, внучка. - Була контора, стала офіс. Лопата в погрібнику?

- На городі стоїть. Я уже почала вчора копати. Відер з десять накопала. Картопля цього року не дуже гарна. Та спасибі й за цю.
- Бабуню, буду вас сварити! – вдавала, що гнівається Юля. - Ми ж домовились: я приїду й разом покопаєм. Погода стоїть гарна. Буду й наступної суботи. Встигнемо до дощів.
- Вторік по телевізору казали, що вересень буде сухим. А ми ледве встигли викопати. Не вірю я цим прогнозам. От колись наш агроном Павло Петрович сам визначав погоду по баромеру. За день-два попереджав, що буде дощ.
- Бабуню, той прилад називається барометр! – знову сміялась, аж підскакувала, внучка. – Він показує, як змінюється атмосферний тиск. Перед дощем тиск знижується. Нам у школі показував вчитель фізики Іван Сидорович.
- Царство йому небесне! – перехрестилась бабуня. – Недавно помер. Серце не витримало. Пів села було на похоронах. Майже п'ятдесят років пропрацював у нас. Тебе колись хвалив за гарне навчання. Під лісом хату побудував. Тримав пасіку, королів. Хіба зараз з учнями зладиш? Коли ми вчилися, у класі було чути, як муха пролітає. А тепер не хочуть учитись. Та й учнів у школі в три рази менше. Раніше навіть у двох десятих класах було більше п'ятдесяти учнів. А зараз в одинадцятому - восьмеро. Молодь виїхала. Адже роботи в селі не знайдеш. Діточок немає кому народжувати. Орендар сіє лише пшеницю, кукурудзу, соняшник і ріпак. Цукровими буряками давно в навколишніх селах не займаються. По радіо кажуть, що десь у Вінницькій області Порошенко тримає дуже потужний цукровий завод й засіває біля сімдесяти тисяч гектарів буряків. Люди мають роботу на полях та на заводі. А в нашому краї всі цукрові заводи порізали на металобрухт. На полях не дотримуються сівозміни. Наша годувальниця матінка земля виснажується. Адже без тваринницьких ферм гною для удобрення полів немає. Мінеральні добрива до хорошого не приведуть. Я була ланковою, так агроном Павло Петрович нам на це неодноразово наголошував. От як вмів цікаво розповідати про правильну оранку землі, різні сорти польових і городніх культур та догляд за ними, про шкідників різноманітних, про сівозміну. Навіть знав, як латинською мовою називається картопля, пшениця, просо, гречка. Після війни з німцями

був у сусідньому селі управляючим радгоспу. Їздив полями у військовій формі та шапці-кубанці верхи на коні. Такий бравий! З чорними вусами! Усі дівчата заглядались. Посварився з начальством і перейшов до нашого колгоспу агрономом. Згодом пропонували йому посаду голови колгоспу. Не погодився. Мав троє дітей. Усіх заставив одержати вищу освіту.

- Бабуню, ви часом тоді в нього не закохались? - запитливо з жартівливою усмішкою внучка. - Так захоплено розповідаєте.

- Може й закохалась. Уже не пам'ятаю. Кажу ж: усі дівчата на нього заглядались. На коні в сідлі їздив, мов Будьонний! Ти йди накопуй, а я зараз впораюсь й прийду вибирати.

- Бабуню, я сама й виберу. Ви зваріть смачного борщу.

Юлі подобалась робота на городі. Змалку звикла. Он збоку буяє зеленими чубами морква. За нею – гарні головки капусти. А скільки по картоплі великих жовтих кабаків! У високій кукурудзі з качанів виглядають чорні коси. Не поласувала молодою кукурудзою влітку. Тепер вона майже достигла, тверда й несмачна. В кінці городу ростуть декілька яблунь, груш і слив. Там визирають із зеленого листя принадні червонобокі яблука та жовті груші. По межі – смородина й агрус. Ще батько посадив. Бабуня розповідає: батько любив прищеплювати на дереві по декілька сортів яблук і груш. Тому є як ранні сорти, так і пізні та зимні. Влітку Юля привозила хлопцям з бригади яблука. Хвалили. А сніжний кальвіль бабуня з осені тримає у погребі. Там завжди смачно пахне яблуками.

Бабуня з курника весь час гній виносила на город. Земля була не тверда і копалось легко. Картопля вродила гарна, хоч бабуня звично казала, що не дуже. Вона не любила хвалитись. Колись казала внучці, що є такі завидющі люди, які навіть несвідомо можуть зашкодити. Тому ніколи не хвались стороннім своїми успіхами та справами рідних людей. Просто скажи: все гаразд. Юля пів року тому розповіла подрузі в гуртожитку про хлопця, з яким декілька місяців зустрічалась. Так подруга відбила. Юля не дуже й сумувала. Хлопець був так собі. На восьме березня навіть квіточку не приніс. Просто привітав словами, вгостив морозивом та запросив до кіно-театру. Але ж тепер була без хлопця й без подруги. Найкраща подруга – це своя подушка!

Батьків не стало, коли їй виповнилось лише чотири роки. Так з бабунею в селі й виросла. З весни до осені на городі. Разом планували, де що посадити, де вдобрити краще, де менше. Кукурудзу сіяли то з одного боку городу, то з іншого. Закінчила дев'ять класів, потім автошляховий технікум у райцентрі. Мала водійське посвідчення, могла їздити на автомашині. Та рідко хто бере на роботу дівчину-водія. Пішла на завод. В бригаді її любили за працьовитість, доброту і товариськуність. Ніколи не забувала про дні народження хлопців. Вітала карточками, приносила торт. Тому на восьме березня хлопці підносили квіти й подарунок. Цього року – флакон духів з ніжним запахом.

- Доню, ти уже багато накопала, напевне стомилась, - голос бабуні відволік дівчину від спогадів. – Будемо вибирати. А то скоро обідати. Залишати під сонцем картоплю не станемо. При такій гарній погоді вона може навіть спектись.

- Не втомилась я зовсім! Ви починайте вибирати, а я ще покопаю. Лише відра з картоплею не носіть, а то руки подовшають, - старалась трохи розвеселити стареньку внучка. – Я швиденько буду відносити. Ви тим часом відпочинете.

- Вони у мене й так довгі. Далі нікуди. Ти мені краще розкажи, що у вас там в місті новенького. Зарплатню тобі не підвищили?

- Хоча б така залишилась, як тепер. Поки що замовлення на наші виробы є. План не зменшується. Та бригадир Дмитро Драч був у великому магазині «Епіцентрі» і бачив майже такі самі польські конвектори. Вони трохи дорожчі, але беруть менше електроенергії. Люди їх купуватимуть. Може конструктори й наші модернізують.

- Як це модернізують? Ти кажи простіше, щоб я розуміла.

- Ну, зроблять кращими, щоб брали менше електроенергії, були гарнішими на вигляд. Зовнішній вигляд має велике значення.

- Звичайно. Он баба Параска купила нову квітчасту шерстяну кофту, так її всі зупиняють й розпитують. А до мене лише привітаються й повз проходять. Зовнішній вигляд – це головне. У мене колись зовнішність була дуже гарна. А тепер обличчя мов печене яблуко. Зовсім постаріла. Може ти знаєш, як зарадити.

- Напевне, бабуню, тепер дуже важко допомогти. Багачам роблять на лиці пластичні операції. Он у Софії Ротару, чи у Алли Пугачової лица, мов у молодих дівчат.

- Так, гарні вони. То може й мені зробити? Бо я ще в руках нівроку. А ось на пику в дзеркало страшно глянути.

- Тоді потрібно продати хату, - розсміялась внучка. – Та ще й тих коштів може не вистачити.

- Така дорога операція? Ні, хату продавати не стану, - рішуче бабуня, - У тебе ж квартири немає, щоб переїхати. Ти хоч стала в чергу на квартиру? Може завод будуватиме своє житло.

- Завод давно не будує. Добре, що хоч гуртожиток дали. А то прийшлося би винаймати житло. Наш слюсар недавно двокімнатну купив. Заплатив тридцять тисяч доларів. Це ще й дешево.

- Так шукай хлопця з квартирою! Дівка ти гарна, весела. Все при тобі. Працьовита, умієш смачно варити.

- Бабуню, я поступатиму до університету. Вечорами сиджу над підручниками. Мені зараз не до хлопців. Встигну одружитись.

- Ой, дівко, дивись! Баби Параски внучка Оля закінчила педагогічний. Уже чотири роки працює вчителькою. А незаміжня. Дівчині у житті потрібна міцна опора. Народити з чоловіком та виховати діточок. Прожити у злагоді та любові. Он баба Параска каже, що Оля лікті собі кусає. Двічі влітку на море їздила, в санаторії була. А хлопця не зустріла.

- То може, не дай Бог, вона хвора?

- Нічим вона не хворіє. Здорова, мов кобила! Приїде до Параски з райцентру, то все робить, навіть дрова рубає.

- А чого ж до санаторію їздила? Там же лікуються.

- Параска, звичайно, зі слів Олі розповідала, що в санаторії значно легше знайти гарного чоловіка. Там люди с основному більше відпочивають, ніж лікуються. Мають багато вільного часу, їздять на різні екскурсії, ходять до ресторанів, на танці. От і знайомляться. Та Олі чомусь не везе. Під великим секретом Параска розповіла, що Оля навіть з одним переспала. Та потім виявилось, що він має жінку й троє дітей. Оля приїхала тоді в село змарніла, смутна, як у воду опущена. Параска брала для неї у мене молоко. Козинє молоко дуже допомогло. Дівка через тиждень повеселіла. Дивись, часом ти

не надумай зустрічатись з жонатим. Добром такі зустрічі не закінчаються. Можеш завагітніти. Та ще й великий гріх відбивати чоловіка від дітей, залишати їх майже сиротами.

- Не хвилюйтесь. Я на одружених й не дивлюсь.

- То на інших хлопців заглядаєшся? Признавайся! – надіялась бабуня, бажаючи внучці добра.

- Іноді хочеться, щоб хтось назначив побачення, запросив на дискотеку, до кафе, чи просто в кіно. Та як подумаю, скільки часу змарную й добре не підготуюсь до вступних екзаменів, то бажання пропадає.

- Видно, не ті хлопці тобі зустрічаються. Та не сумуй. Любов тебе сама знайде. Дуже мало людей залишаються самітними все життя. Вони або хворі, або надзвичайно вимогливі до інших, не можуть знайти собі пару. У нас в селі був один такий парубок. Думав, що дівчата самі будуть вішати йому на шию. Жодна не підійшла. Старість доживав у родині молодшого брата. Ні дружини, ні дітей. Навіть страшно про таке розповідати. Але, доню, потрібно вчасно одружитись. Чим старша дівчина, тим важче знайти пару. Не звертай уваги на якісь дрібниці у зовнішньому вигляді, чи характері хлопця. Кожна людина має вади. Головне, щоб ти йому подобалась, щоб не брехав, не пив багато горілки та не шукав інших жінок.

«Не хочу знову попасти до халепи, - подумала з сумом Юля. - Адже соромно за хлопця, який, здається, постійно думає затягти тебе в ліжко. Дівчині теж хочеться близькості з хлопцем. Але ж повинно бути справжнє кохання, а не просто гра в глибокі почуття. Не попадаються мені такі джентельмени. Я б зразу відчула, що це мій суджений на все життя. Про що я мрію! Бабуні кажу, що старанно готуюсь до вступу в університет, а сама хочу джентельмена. Та як згадаю англійські кінофільми, то в середині все аж вирує. Там чоловіки дуже романтично залицяються до дівчат. Не дозволяють собі сказати чогось лишнього, доторкнутись до неї, на побачення приходять з квітами. Про свої почуття кажуть лише після довгих роздумів й такими гарними словами, що душа щемить. Навіть після весілля часто ще роками звертаються одне до одного на «ви». Наші ж недотепи уже на першому побаченні лізуть обніматися й цілуватись. А коли відсторонити його, то наступного побачення може й не бути.

Ні, я хочу романтичного, справжнього кохання. Впевнена: в університеті обов'язково зустріну. Там повинні бути розумні хлопці».

Надворі час осіннього рівнодення. Сонце хоч і не так високо піднялось, як влітку, та навіть на вицвілому від серпневої спеки небі ще досить гарно пригрівало. Воно посилало свої ласкаві промені й ніби дарувало селянам час зібрати городину перед початком вересневих дощів. Листя на деревах жовтіло, почало потроху обпадати. Рідко пролітало у повітрі осіннє павутиння. Птахів було значно менше, ніж у травні-липні. На город прилітати то горобці, то ворони. Неподалік біля капусти сіла біло-чорна хвостата сорока. Вона весь час крутила головою. Не побачивши нічого для себе їстівного, полетіла в садок. А на кукурудзу сіла метка зграя шпаків. Птахи ніби розуміли, що їх незабаром виженуть. Тому мовчки старались розкльовувати качани та якомога швидше наїстись. На полях ще не все було зібрано. Там вони почувались би зовсім вільно. Та їх чомусь тягнуло до людей. Напевне, вони бажали спілкування. Юля навіть не звернула на них увагу. А бабуня майже зразу побачила, схопила невелику грудку землі й кинула на зграю.

- Киш звідси! – прокричала декілька раз старенька. - Ви у курей крадете весь час. А тепер кукурудзи захотіли, поганці!

Грудка до птахів не долетіла. Та шпаки, мов по команді, швидко зірвались, полетіли геть.

«От кому добре! - позаздрила птахам дівчина. - Їм не потрібно ні гуртожитку, ні зарплатні, ні доріг. В селі завжди знайдуть, що поїсти. Ставок поряд. А то й роси вранці нап'ються. Хотіла б і я бути вільною птахою. Піднятись, як лелеки, високо в небо та поглянути звідти на рідну землю. Ще жодного разу літаком не літала. Кажуть, земля з висоти виглядає дуже гарно. У нас одна заводська дівчина займається парашутним спортом. Одного разу слухала, як вона захоплено розповідала про вільне падіння до моменту, коли розкриється парашут. Чомусь не повірила, що вона не боїться цього польоту. Адже бувають, хоч і дуже рідко, випадки, коли парашут може не розкритись і людина гине. Ні, краще птахою полетіла б, ніж стрибати у безодню з парашутом».

- Ти чого замріялась? - відірвала від думок бабуня. – Пішли обідати. Борщ, видно, зовсім захолов. Не зупинила тебе вчасно, а

уже накопали двадцять чотири відрі. Не дуже налягай на лопату. Завтра не зможеш копати. Мозолів на руках немає? Потрібно було рукавички натягти.

- Не смійтесь, бабуню! Які рукавички? Я на заводі металеві деталі голими руками беру. А тут же відполірований держак лопати. Він у вас ніби покритий лаком. І лопата гостра. Легко копати.

- Сусід Микита недавно нагострив. Та ти руки бережи. Хлопці на руки теж дивляться. Он у Олі такий гарний манікюр. А ти чомусь не любиш його. Потрібно уже звикати до міського життя та до гарних манер. Бути з людьми ввічливою, доброю, дуже охайною.

- Думаєте, манікюр дешево робити? Краще щось вам куплю. Хотіла привезти пельменів, а їх перед вихідними розібрали.

- Ми зробимо вареники з сиром. Нащо ті пельмені? А хочеш, я відкрию банку вишень, зробимо з вишнями?

- Хочу з вишнями! – обняла бабуню Юля. - Давно не їла. Дуже смачно зі сметаною.

- Знаю тебе, ласуню. Є у мене й сметана. І сиру купила. Слава Богу, люди ще тримають корів та продають молоко, сир. Більшість молока здають заготівельникам. Ті купують дуже дешево. Літра молока коштує в два рази дешевше пляшки газованої води. Та що поробиш. Людям потрібні гроші.

Борщ, як завжди, у бабуні дуже смачний. Вона клала туди зовсім мало свинини та заправляла часником, кропом, лавровим листям. По кухні розходився приємний запах. Юля проковтнула слину. Вона таки проголодалась після слабенького сніданку. Останнім часом слідкувала за собою, щоб не розповніти. Та тут не витримала:

- Насипайте мені повну тарілку! Де я поїм такого борщу, як не у вас? Ще в автобусі знала, що зварите. Снідаю та вечеряю у гуртожитку. Сама собі щось зварю. А обідаю в заводській їдальні. Там буває борщ. Але куди йому братись до вашого!

- Наріж хліба. Без хліба борщ, не борщ.

- Бачу: ви й хліб спекли? Такий високий та рум'яний. Пухкий, різати малими скибками важко. Піч топили?

- Топила, доню. Давненько хліба не пекла. Вирішила порадувати тебе й себе. Боялась, що не вийде гарний.

- Вам же важко тісто вимішувати. На паску жалувались, що руки

болять. Я ж привезла круглий сірий хліб та білий батон. Ви любите батон. А ще свіжих булочок взяла.

- Тішиш, любя, мене такою турботою. Та не дуже траться. Мені пенсії хватає. Краще збирай кошти на нову сукню.

- А ви чого не їсте? – відірвалась від тарілки Юля. – Борщ прохолодне.

- Встигну наїстися. Дивлюсь на тебе, доню. Ти навіть ложку тримаєш та підносиш до рота так, як твоя мати, царство їй небесне, - витерла сльозу й перехрестилась бабуня. - Вся вдалась в неї. Видно, позирає на тебе з небес і радіє, що ти така гарна виросла. Шануйся, доню. Мати твоя була працьовита, лагідна та добра. А співала як! Завжди заспівувала у шкільному хорі. Ти часом до заводського хору не ходиш?

- Немає у нас хору, бабуню, - розсміялась Юля. – Ви краще розкажіть, як мати знайшла мого батька.

- Поступила вона до того ж самого районного технікуму, який ти кінчала. Училась добре, стипендію получала, у хорі теж співала. Приїхала я одного разу на день Перемоги до неї, а у них якраз святковий концерт. Провела вона мене до великої зали й посадила у першому ряду. А сама побігла готуватись до концерту. Після доповіді на сцену вийшов великий хор. У гарних квітчастих костюмах. На головах дівчат віночки. На плечі звисають різнокольорові стрічки. Коли оголосили пісню «Степом», наперед вийшла моя Ганнуса. І так заспівувала, що мороз по спині. Усі в залі повставали й стояли, поки закінчилась пісня. Так вшанували загиблих. Полягло їх у тій війні дуже багато. На пам'ятнику в центрі села, ти знаєш, двісті вісімдесят чотири прізвища. Там викарбовано й прізвище нашого дідуса Петра. Навіть не знаю, де його могила. Прийшло повідомлення, що загинув у грудні сорок четвертого року смертю хоробрих. А де похоронений, не вказали. Голова сільської ради тоді сказав, що воювали десь у Польщі на річці Вісла. Хто туди поїде шукати?

Ганнуса уже була на четвертому курсі. Посадила мене на автобус. Коли автобус рушив, до неї підбіг чорнявий юнак, який на концерті декламував вірша. Здогадалась, що він був десь неподалік, чекав, поки я поїду. Він взяв Ганнусю за руку й вони пішли з перону. Це був твій майбутній батько. Вони разом учились. Поїхали пра-

цювати до якогось радгоспу в Запорізьку область. Там й одружились, одержали квартиру. На весілля не було коштів. Приїхали у відпустку сюди. Зібрала я близьких родичів і відзначили вечіркою створення нової сім'ї. А через півтора року народилась ти, моя радість, - поцілувала бабуня Юлю. – Як вони познайомились та зустрічались, Ганнуса ніколи не розповідала. Соромилась. Тоді молодь не була така дуже смілива у відносинах, як зараз. Чула ж, що Параска розповіла про свою Олю? Може не одній мені розповіла. Й піде по селі слава про дівку. Знайдеться пройдисвіт, що розповість про це комусь і в райцентрі, де Оля працює.

Про вовка промовка! Під вечір, коли Юля з бабунею уже прийшли з городу, помились та бабуня взялася робити вареники, приходять до них Ольга. У гарній сукні, пишній зачісці, золотий хрестик на шиї, підмальовані червоні уста, туфлі на високих підборах. Смілива білявка зразу ж з порогу:

- Добрий вечір! Бабуню, відпустіть, будь ласка, Юлю на дискотеку. Самій іти не хочеться. Ми з нею давненько не бачились. Поговоримо, потанцюємо.

- Ми ще не вечеряли, - якимось не дуже ласкаво бабуня. – Сідай до столу. Зараз будуть готові вареники з сиром і вишнями. Чого вам голодним йти? Встигнете натанцюватись. Ви уже картоплю почали копати? Я бачила Параску позавчора. Вона чекала на тебе.

- Та почали, - не дуже радо Ольга. – Там хватить копати на три тижні. Нащо так багато садити? Бабуня сама не здолає, а я постійно на роботі. Приїжджатиму лише у вихідні.

- Тобі ж недалеко з райцентру їздити. А ось Юля добирається майже три години. Я цього року уже й значно менше посадила, а теж копатиму довго. Куди ми без неї, рідної. Це другий хліб! Завжди можна частину продати, поміняти на інші продукти. Ти краще розкажи, чи не збираєшся виходити заміж.

- Я б швидко зібралась, та немає за кого, - криво з сумом посмінулась Ольга. - Мої залицяльники ще ходять до школи.

- Не сумуй. Знайдеться й на твою шию ярмо.

- Чого ви так кажете? Яке ярмо? Усі дівчата мріють одружитись.

- Мріють про кохання. Це для дівчини дуже важливо. Тут голо-

вне: не поспішати, не помилитись у нареченому. Попадеться ледащо і будеш все життя сама тягти воза. А він прийде з роботи, сяде перед екраном й до ночі питиме пляшку пива. Таких ледарів скільки хочеш можна побачити по телевізору.

- Тому ми й не поспішаємо. Правда, Юлю?

Юля згідно кивнула головою.

«У мене давно обдумані свої плани. Нікуди ці залицяльники не дінуться. Обпеклась на гарячому, тепер дутиму на холодне. Не вискочу заміж через тиждень-два після знайомства, як наша комірниця з цеху. Не встигла декілька раз зустрітись й зразу ж громадянський шлюб! Припекло! Пожили з місяць та розбіглися. Тепер розмов про неї на весь завод. Хлопці ледь пальцями не показують. Ні, потрібно одержати гарну освіту, влаштуватись на престижну роботу, щоб не залежати від чоловіка. В Європі дівчата одружуються після тридцяти років та все встигають. Матеріально не залежать від чоловіка й дітей народжують. А наші ще в школі у вісні починають приміряти весільну сукню. Більшість бояться, що не одружаться, й хапаються за першого ж хлопця, який поманить пальцем. Лише після одруження деякі розуміють про величезну помилку, яку потім іноді дуже важко виправити протягом всього життя».

Вареники бабуня уже поставила на стіл. Та ще й сметану поряд. Дівчата швиденько поласували, подякували за гарну вечерю. Юля переодяглась у свою ще шкільну світло коричневу сукню з білим широким комірцем, взула білі кросівки, пригладила на голові волосся. Дівчата побігли до будинку культури. Це з дитинства було їх рідне село. Тому знали тут кожну стежину, кожен кущик. Могли пройти із закритими очима. Вечір був тихий, ясний. Уже з'явилися перші зорі. Незабаром мав виглянути місяць. За першим поворотом була низенька хатина дядька Микити, який після виходу на пенсію пропадав з вудкою біля ставка. Бабуня іноді купувала у нього рибу. От і зараз звідти почувся запах смажених карасиків. Юлі дуже подобались саме карасики. Тому вона цей запах зразу ж відрізняла.

«Піду завтра до дядька Микити й попрошу декілька карасиків. У місті я їх купую дуже рідко. Там вони чомусь тхнуть болотом. А з нашого ставка смажені мають такий неповторний смачний запах. Бабуня каже: це із-за того, що дно в ставку пісочне. Тому риба чиста

й безпечна. Я сама знаю, що пісочне. Але ж розповідали: посередині ставка, де глибоко, болото. Ставок у нас великий. Навколо весь у кучерявих плакучих вербах, гілля яких торкаються майже самої води. Поперек широка гребля, де збоку великий, високий, старий кам'яний млин, у якому ще років десять тому мололи муку. Я ніколи до дна посередині ставка не пірнала. Ніби з війни там залишились нерозірвані снаряди».

- Ти чого притишила ходу? – схопила Юлю за руку Ольга. – Передумала йти на танці? Там уже почалось. Розберуть кавалерів.

- Та згадала дитинство. Так тоді гарно жилось. Мати з батьком купували іграшки й піклувались, бабуня з рук не спускала.

- Тепер хлопці будуть на руки брати, цілувати. Пам'ятаєш пісню:

Коли я була маленька,
Колисала мене ненька.
Коли стала підростати,
Стали хлопці колисати.

Невже з хлопцями погано?

- Тобі добре. Ти уже вивчилась, маєш гарну роботу. А я лише мрію поступити до університету.

- До педагогічного, як я?

- Знаєш, мені хочеться до технічного. Там недавно відкрили нову спеціальність. Називається логістика автомобільних перевезень. Я ж закінчила автодорожній технікум. Тому мені це знайоме.

- Весь час мати справу з водіями? Вони грубіяни, матюкаються.

- На автомобільних перевезеннях тримається весь світ. А водії останнім часом стають більш культурними. Адже у маршрутках постійно тихо лунає різноманітна музика. Іноді навіть з класичних творів. Недавно в одній побачила наклеєний вірш Омара Хайяма.

Не зли других и сам не злись.
Мы гости в этом бренном мире.
И если что не так – смирись,
Будь поумней и улыбнись.
Холодной думай головой.

Ведь в мире все закономерно.
Зло, излученное тобой,
К тебе вернется непременно.

- Чула про цього стародавнього узбецького поета. Жив тисячу років тому, а писав ніби про нашу сучасність. Шкода, що немає перекладів його віршів українською мовою. Нам в університеті про нього нічого й не розповідали. Генії завжди заглядали на сотні років вперед. Але мені зараз не до поезії. Так хочу танцювати, що аж свербить в одному місці. За тиждень з учнями стомилась і організм терміново потребує культурного відпочинку. Може зустрінемо гарних хлопців. На вихідні іноді приїжджають до родичів, як і ми.

Вони уже підходили до будинку культури. Колись дуже гарна споруда ще трималась, але постаріла. Місцями повідпадала штукатурка. Дерев'яні рами вікон були хоч і пофарбовані, але потріскались, трохи перекосилились. Підлога у великій залі скрипіла, місцями була вибита. Грошей на ремонт давно не виділяли. Та іншого місця, де могла зібратись молодь, в селі не було.

Танці застали у розпалі. Посеред зали ледь хиталось майже на місці декілька кіл юнаків і дівчат. Навколо них стояло та під стінами сиділо на стільцях ще їх зо два десятки. У дальньому кутку біля сцени на ослінчик присів баяніст. Він відпочивав, тримаючи баян на колінах. В іншому кутку на столику гучно грав магнітофон. Дівчат було більше, ніж хлопців. Тому Ольга не чекала запрошення, а сама сміливо пішла до кола. Вона виділялась серед інших яскравою, світло голубою сукнею та гарною зачіскою. Тому уже в наступному танці поряд з нею танцював високий носатий юнак, який щось до неї промовляв. Ольга сміялась.

Юля спокійно стояла під стінкою і спостерігала за подіями. Більшість молоді вона знала. Та однокласників, чи близьких знайомих не бачила. Раптом почувла:

- Юлю, ти чому не танцюєш?

Перед нею стояв Андрій. Середнього зросту чорнявий юнак на декілька років раніше від неї закінчив школу. У джинсових штанах та куртці. На ногах білі кросівки.

- Ніхто не запрошує, - посміхнулась дівчина. - А самій іти до гу-

рту не хочеться.

- Ти так можеш довго простояти. Бачиш: хлопців зовсім мало,
- юнак взяв Юлю за руку. - Пішли до кола, якраз гарна музика. Дівчині було приємно, що її запросили.

«Слава Богу, що підійшов Андрій. Ще б хвилин п'ятнадцять простояла та пішла б додому. А так трохи розважусь. У місті давно нікуди не ходила. Все в гуртожитку за книгами. Математику та фізику повторюю уже третій раз. Училась ніби добре, а уже багато чого забула. Андрій непоганий хлопець. Наш сільський. Нічого негативного про нього ніколи не чула. У школі якось бачила, як він довгенько підтягувався на перекладині. Видно – сильний. Якщо запропонує провести до хати, не відмовлюсь».

Вони довгенько танцювали поряд. Магнітофон грав без зупинки. Андрій, виявляється, служив контрактником у Збройних силах. Його військова частина розташована у тридцяти кілометрах від міста, де працює Юля.

- Ти що, закінчував училище? – запитала дівчина.
- Після училища був би офіцером. А так – за два роки дослужився до сержанта. В кінці цього року мають присвоїти старшого. У нас рота зв'язку. Я там заступник командира взводу.
- Чому прийшов на танці без дружини?
- Так я ж неодружений. Ще не знайшов собі пару. А ти як?
- Закінчила автодорожній технікум. Влаштувалась на завод. Робота мені подобається. Я в бригаді слюсарів-складальників одна дівчина. Хлопці поважають. Дали гуртожиток.
- А я поки що сплю в казармі разом з солдатами. У нас навчальна частина. Тому через шість місяців випускаємо групу зв'язківців і зустрічаємо нову. Бійці бувають різні. Приходиться декого виховувати, наказувати. Загалом служба мені подобається. Завжди нагодований, гарно одягнений. Дах над головою не протікає. Живу за чітким розкладом. Головне, щоб командир був порядною людиною, даремно не присікувався.
- Може я чогось не розумію, але скажи мені, для чого нам потрібна армія? Хто на Україну збирається нападати? На вас же великі витрати: зарплатня, одяг літній, зимній, зброя, техніка. Різні училища, академії, спеціальні полігони. Весь час іде мова про якісь війсь-

кові навчання.

- Видатний полководець французький імператор Наполеон сказав: «Народ, який не бажає годувати свою армію, незабаром буде змушений годувати чужу». Росія он напала на Молдову та створила маріонеточну Придністровську Молдавську Республіку. Потім пішла війною на горду Грузію. Там тепер каламутять воду кишенькові республіки Абхазія та Південна Осетія. В Москві давно точаться розмови, що Севастополь – це місто російської слави, а Крим – «ісконно» російський. Мер Лужков роздавав там квартири надзвичайно нахабним за поведінкою морякам Чорноморського флоту. Усі маяки на Південному березі Криму обслуговують їх флот. Наш командир каже, що Україна немає військової доктрини, техніка у нас дуже застаріла, ще радянська. Переносні радіостанції важать двадцять-тридцять кілограм. А в США армійські радіостанції носять на паску до штанів. Нашу армію модернізують, але дуже повільно.

- То у тебе, бачу, є своя думка з цього питання.
- Звичайно. Кожен солдат мріє стати генералом!
- Мрієш поступати до офіцерського училища?
- Обіцяють направити на навчання від військової частини. Характеристику командир напише гарну. До мене зауважень немає.

Танці затяглися. Уже була двадцять третя година. Юля сказала, що хоче йти додому, а то бабуня буде хвилюватись.

- Можна, я тебе проведу? Ще по дорозі поговоримо.
- Як хочеш. Та щось я не бачу Олі, - оглянула залу дівчина. -
Недавно ніби була поряд у іншому колі. Ми разом прийшли. Було б добре обом повернутись назад. А то ще образиться.

- Яка це Оля?
- Внучка нашої сусідки баби Параски. Вона закінчила педуніверситет та уже декілька років вчителює.
- Подзвони їй по мобільному.
- Я не взяла телефон. Забула. Та й не хотілось брати сумочку.
- То давай пошукаємо. Напевне, вона десь надворі. У залі душно. Могла вийти подихати.

Вони вийшли надвір. Ольги поблизу будівлі на лавочках не було. Юля покликала її декілька раз. Та даремно.

- Вона, видно, з кимось відійшла, - розсудливо Андрій, запа-

ливши цигарку. - Зачекаємо. Не залишить же тебе, з'явиться. Вони простояли добрих хвилин п'ятнадцять, ще декілька раз гукнули Ольгу. Але дівчини не було

- Я уже починаю мерзнути, - жалібно Юля. – Пішли.

- То дам тобі свою курточку, а то ще простигнеш, - почав знімати курточку Андрій.

- Не потрібно. Швиденько підемо й я зігріюсь.

Йти було далеченько. Андрій розповідав про свого товариша, який навчався у Київському політехнічному інституті на факультеті радіо електроніки.

- Перейшов на третій курс, а уже освоїв якийсь напрямок у Ай-Ті технологіях. Хвалився, що весною піде на роботу до фірми з розробки відповідних програм. Головастий хлопець!

- Іноді чую про ці Ай-Ті технології. Що це таке?

- Він каже, що комп'ютерні розробки та принципи можна застосовувати у всіх сферах життя. Від приготування їжі, медицини, виведення нових сортів сільськогосподарських культур, дослідження комах, до моделювання та вивчення процесів у Всесвіті. Це й є Ай-Ті технології. Дуже цікаво, але для мене надзвичайно складно.

«Я взагалі нічого з його слів не розумію. Як можна готувати їжу, використовуючи комп'ютер? Він же не підкаже, як нарізати капусту для борщу. Бабуня нарізає широкими смугами. Я – значно вужчими. Як смажити курячі яйця? Одні люблять, щоб добре запеклось з обох боків. Інші – лише трохи присмажити з одного боку. Або як варити вареники? У бабуні завжди смачні виходять. У мене – такі собі. Як би я не старалась. Здуріти можна з цими комп'ютерами!»

- Ти мені краще розкажи, чим вас годують, - вирішила перейти на знайому тему дівчина. – Ти там не голодний?

- Як каже наш старшина: «Годують нас добре, хліба дають вдоволь, ще й залишається. – А що робите із залишками хліба? – Теж з'їдаємо!» - голосно розсміявся Андрій.

- Я серйозно! – зрозуміла жарт й теж розсміялась дівчина.

- Не голодні...

Андрій хотів ще щось додати та з провулка почувся несамопитий крик хриплим, переляканим голосом:

- Допоможіть! Благаю! Допоможіть!

- Це голос Олі! Щось сталось погане, - схопила Юля за руку хлопця. – Побігли до неї!

Вони щодуху ринули у темний, зарослий деревами й кущами, вузький провулок. Низьке гілля било їх по тілу й обличчю. Андрій старався гілля відхилити. Юля відчула, як по щоці щось сильно дряпнуло. У тіні було зовсім погано видно. Вони бігли на крик. Через метрів сто побачили Ольгу. Оголена майже вище паска, вона сиділа на землі, обхопивши голову руками, уже не кричала, лише голосно схлипувала.

- Що сталось? - нагнулась Юля до неї.

- Хлопці, - вимовила лише одне слово Ольга й знову розплакалась.

- Що хлопці? – не могла зрозуміти Юля.

- Мене проводжали додому два хлопці, - було майже не розібрати слова. Дівчина вбиралась руками в траву, намагалась стати на ноги. – Біля провулку затисли долонею рота й потягли сюди. Я перелякалась, але не змогла вирватись. Один з них підняв сукню, намагався зняти плавки. Я вкусила іншого за руку й почала кричати. Тоді мене вдарили по голові, штовхнули на землю і втекли.

- Вставай, - взяв за руку дівчину Андрій. – Уже все позаду. Ти цих пройдисвітів знаєш?

- Перший раз бачу, - піднялась Ольга та опустила сукню. – Один причепився ще на танцях. А інший по дорозі підійшов. Я не можу ступнути. В одній туфлі зламався каблук.

- Знімай туфлі. Я тобі дам свої кросівки, - запропонував хлопець. – А то поколеш подошви й прийдеться тебе нести не руках.

Ольга перевзулась. Туфлі взяв до рук Андрій. Вони з Юлею підхопили дівчину під руки та повільно вийшли з провулка на дорогу.

«Яка вона нерозсудлива, - роїлось у голові Юлі. - Як можна було йти без мене з незнайомими хлопцями? І взагалі навіщо вони їй здались? Це й зі мною без Андрія могло таке статись. Не дуже я хотіла йти на цю дискотеку. Ніби відчувала, що можна потрапити до якоїсь халепи. Так шкода її».

Ольга йшла мовчки, опустивши голову, вся трусилась.

- У тебе нічого не болить? - співчутливо запитав Андрій.

- Ніби не болить, - почала заспокоюватись дівчина, хоча час від

часу важко зітхала. - Трохи крутиться голова. Ми з тим хлопцем так гарно танцювали. Дуже ввічливий, все звертався на «ви». Сказав, що потрібно дуже рано вставати та їхати у справах. Делікатно запропонував провести додому.

- Постарайся заспокоїтись, - лагідно Андрій, - подумай про щось хороше, якнайшвидше забудь про цю подію.

- Все у мене перед очима. Я вас дуже прошу нікому не розповідати. У бабуні стрибає тиск. Може дійти до інсульту.

- Невже ми не розуміємо, - Юля обняла і пригорнула дівчину. - Таке могла статись з кожною. Не потрібно про це розповсюджувати. Впевнена: ти теж так думаєш, Андрію?

- Не хвилюйся, ніхто нічого не знатиме, - підтвердив хлопець.

Вони підійшли до хати баби Параски. Ольга зняла і віддала Андрію кросівки.

- Заспокоїлась? Випий чаю й швидше заснеш, - Юля на прощання поцілувала дівчину.

- Добре, що встигли їй допомогти, - сказав Андрій, коли відійшли від хвіртки. - Все могло закінчитись набагато гірше.

- Мені стало моторошно, коли ми підбігли до неї. Я з переляку ледь не впала. Та не будемо про це. Дали ж слово нікому не розповідати. Уже пізно. Мені потрібно додому. Бабуня хвилюється.

- Дивись, місяць з-за лісу сходить. Може ще поговоримо?

- Я сказала бабуні, що довго не буду. Та й після того, що відбулось з Олею, не можу заспокоїтись.

- Зустрічаються ще такі поганці! Їм образити дівчину, чи навіть познущатись, що раз плюнути. Це до нас перейшло від москалів. Мати розповідала, що колись хлопець не смів навіть доторкнутись до дівчини. Ти дай мені номер мобільного. Яюсь, якщо не проти, зателефоную. Я іноді буваю в місті. Зустрінемося.

Вони обмінялись номерами телефонів і побажали один одному на добраніч.

Бабуня, звичайно, не спала й зразу ж турботливо:

- Там на столі стоїть накрита марлею кружка з вечірнім молоком та вареники на електроплитці можеш підігріти. Вкрай батона. Напевне, проголодалась на тих «скачках»? Адже зараз не танцюють, а більше стрибають, мов папуаси. Може від них ці танці й піш-

ли? Ми в молодості танцювали «На річеньку», «Подиспанець», «Краков'як», «Польку». Тепер таких назв навіть не знають. Ох, - зітхнула бабуня, - до чого цей світ йде?

- До доброго світ розвивається, бабуню. Згадайте, як ви колись жили, як за трудодні руками до снігу копали та чистили буряки, як одягались. Зараз живуть же краще. Та все більше людей бувають у Західній Європі, Польщі, де рівень життя значно вищий. Ми теж хочемо так жити. Але наші недолугі політики та бізнесмени, як каже мій бригадир, не можуть створити для цього умови.

- Так, доню. Лише б нам пенсію підняли. Її ледь хватає. Без кози, курей та городу жила б впроголодь. Та ще ти, спасибі, допомагаєш. А Ганна через три хаті живе одна. Так змушена щотижня гнати й продавати самогонку. Обіцяють вугілля привезти по субсидії. Дров потрібно буде на зиму купити. Ти не барись, лягай спати. Завтра до обіду ще трохи покопаємо. Починає крутити суглоби. Щоб часом не пішов дощ. Може все нам перебити.

Юля під теплою ковдрою заснула швидко. Наснився дивний сон.

Ніби вона танцює поряд з тим високим чубатим хлопцем, якого бачила на дискотеці. З другого боку - Ольга. Хлопець весело розповідає якийсь анекдот ніби одній Юлі. Ольга весело сміється, старється взяти хлопця за руку та повернути увагу до себе. А хлопець все відмахується і пропонує Юлі перейти до сусіднього кола танцюючих. Юля показує головою на Ольгу. Мов, з нею танцюй. Хлопець заперечливо хитає головою та тягне Юлю рукою подалі від Ольги, яка перестала танцювати і так голосно розплакалась, що затихла музика. Юнаки й дівчата зупинились, осудливо дивлячись на Ольгу. Несподівано до них підходить Андрій. Знову почулась музика. А високий хлопець з Ольгою кудись зникли. Юлі стає дуже незручно, що так вийшло. Адже вона не подала жодного приводу, щоб високий хлопець танцював саме з нею. Та ритмічна музика й танець швидко налаштовують її на веселий лад. Потім вони разом з Андрієм виходять надвір. Там стоїть чудове біле авто «Волга». На подібному Юля колись училась водити автомобіль у технікумі. Андрій відчиняє дівчині передні дверці. Розчулена, радісна Юля сідає до машини. Андрій - за кермо. На цьому сновидіння обірвалось.

«До чого цей сон? – подумала вранці дівчина. – Напевне, я ще

довго згадуватиму події, що відбулись минулого вечора. Видно, Олі той хлопець дуже сподобався, що погодилась піти з ним додому. Один наш слюсар Юрко розповідав, що людина має свідомість і підсвідомість. Саме підсвідомість керує людиною та підказує, що саме відбувається з нею в даний час, та як поступити в тій, чи іншій ситуації. Чому ж тоді підсвідомість не підказала Олі, що з тим хлопцем не потрібно було йти, а зачекати нас з Андрієм? Розпитаю Юрка, як можна прислухатись до своєї підсвідомості. Він сказав, що з цього питання є дуже цікава книжка американського психолога. Звичайно, з хлопцями потрібно поводитись досить обережно. Вони надивились фільмів про американських кілерів, серійних вбивць, різних покидьків та думають, що дівчата не заслуговують на повагу, що чарівне кохання – це гарна вигадка поетів, письменників та драматургів. Мов, існує просто звичайний тваринний, інстинктивний потяг один до одного людей протилежної статі. Якщо не вірити у кохання, то для чого тоді жити, для чого народжувати дітей? Впевнена: гарні діти з'являються у закоханих. А діти, що стають покидьками та вбивцями, - саме у тих, хто не вірить у справжню любов.

Та до чого були Андрій і біла «Волга»? На таких часто їздять до РАГСу. Я Андрія не бачила декілька років. Ніколи на нього не заглядалась. А тут ні з того, ні з цього напросився проводити мене додому. Обіцяв зателефонувати, зустрітись. Невже спрацювала моя підсвідомість? Та бабуня казала: куди ніч, туди й сон. Забудь!»

- Бабуню, мої мама й тато любили одне одного? – запитала дівчина вранці за сніданком.

- Після того Дня Перемоги я твого тата до самого випуску не бачила. При врученні дипломів у залі вони з мамою сиділи поруч. Студенти пішли на випускний вечір, а я поїхала додому. Наступного дня разом з'явилися перед обідом. З букетом квітів такі щасливі, аж сяяли. Вручили мені букет і попросили, щоб я благословила їх на шлюб, що давно люблять одне одного та вирішили їхати разом на роботу. Мама сказала, що дихати без твого тата не може. Я розплакалась, благословила, поцілувала і перехрестила їх. Лише двічі приїжджали у відпустку. Он вони сміються на фотографії. А чого ти питаєш? Адже я тобі не раз розповідала.

- Хочу взнати, у кого я вдачею, в батька, чи маму.

- Ти схожа на батька. Очі, брови, ніс такий, настирна. Якщо дитина схожа на батька - це від щасливої любові.

«Мої батьки, хоч і прожили коротке життя, та були щасливі. Народили, як каже бабуня, таку гарну донечку. Потрібно було б ще хлопчика, щоб продовжити рід. Та не встигли. Напевне, цю місію природа переклала на мене. Мені теж хочеться щастя з коханою людиною. Я постараюсь не помилитись й докласти якнайбільше зусиль, щоб зустріти свою половинку. Відчуваю – це буде дуже складно. Та я вірю: любов мене знайде! Велика надія на підсвідомість. Потрібно якнайшвидше прочитати того американця».

Це була книга-бестселер видатного американського проповідника Джозефа Мерфі «Одержіть здоров'я, багатство і щастя, використовуючи силу Підсвідомості». Слюсар Юрій сказав, що цю, надзвичайно потрібну для успіху у житті книгу, потрібно не просто читати, а вивчати та застосовувати. Юля дуже уважно прочитала її двічі. Другого разу виписувала до зошита те, що здалось їй найбільш цікавим, найбільш у житті необхідним. Записів набралось майже десять сторінок. Коли віддала книгу, то потім час від часу перечитувала записане, щоб запам'ятати. Хотіла думати та налаштовувати себе саме так, як дуже потужно та впевнено радив Мерфі. І результатів не прийшло довго чекати. Адже думки та бажання матеріалізуються. А причина, він пише, всього, що відбувається, в нас самих, в наших думках та відчуттях.

У жовтні оголосили додатковий набір на заочне відділення до політехнічного університету. Юля в цьому році не планувала поступати. Та щось підштовхнуло і вона встигла майже в останній день подати документи. Успішно склала вступні экзамени. Її, як сироту, зарахували на державне замовлення по спеціальності логістика автомобільних перевезень. Платити за навчання та їздити до іншого міста не потрібно. Університет знаходився неподалік від їхнього заводу. Установчу сесію для них зробили вихідними днями. Видали всі необхідні завдання та методичні матеріали на перший семестр. Консультації, лабораторні роботи і практичні заняття – по суботах та неділях. Що ще потрібно для того, хто бажає нормально навчатись і освоїти спеціальність?

Дівчина з великим бажанням поринула в університетський ціка-

вий процес. Вечорами сиділа над книгами та контрольними роботами у бібліотеці. До бабуні стала їздити рідше, хоч і знала, як важко їй одній. Бабуня розуміла й схвалила: для успіху в житті потрібна вища освіта. Та й роботи у селі стало значно менше. Вугілля привезли. Дрова бензопилою порізав та поколов сусід Микита. Юля приїхала й поскладала.

- Доню, ти за мене не хвилюйся, - заспокоювала внучку старенька. – Їсти, слава Богу, є що. У хаті тепло. День прожила – й добре. Скільки мені зараз потрібно? Уже якось доживу свій вік. Думай про своє. У тебе все попереду. Потрібно гарно, з радістю та любов'ю прожити.

- Бачите: живу з радістю, хоч і без любові, - жартувала Юля. - У вас стрибає тиск. Пийте цей «Пум-пан»! Його давно офіційно продають в аптеках, вам допомагає. Обов'язково раз на тиждень у фельдшерки міряйте тиск. Я буду щовечора дзвонити. Ви не забувайте вчасно заряджати мобільний. Кладіть його біля телевізора.

- Добре, радість моя єдина, - пустила сльозу бабуня. - Ти дзвони. А то захолону, ніхто й знати не буде.

- Що ви таке кажете! Дядько Микита заходить?

- Дякувати Богу, доброго маю сусіда! Ні в чому мені не відмовляє. Кукурудзенья вирубав, вугілля в погрібник поносив. А то карасиками якось пригостив. Потрібно взяти у Галі пляшку. Я йому завжди чарку наливаю.

- Бабуню, більше не наливайте. Його тітка Варка сваритиме і до вас може більше не пустити.

- Невже я не розумію? Він поки що тримається. Більше й не просить. Чарку перехилить, витре губи рукавом й не закушує. Зовсім схуд. Працював колись на тракторі, на комбайні в жнива. Тепер молодим у селі не хватає роботи. От і сидить вдома з Варкою на пенсії. Син з дочкою вивчились і живуть у місті. Так що, доню, правильно зробила, що поступила учитись. Не весь же вік тобі працювати з слюсарями. Вони, напевне, ще й матюкаються? Вивчишся, будеш працювати за комп'ютером.

«Ще й як матюкаються! – подумки посміхнулась Юля. – Микола молотком вдарив по пальцях, то так загнув, що я аж зашарілась і вуха долонями затисла. Він потім вибачився. Та у хлопців часом

прориваються «гарні слівця». Стараюсь думати про своє й не звертати уваги. Останнім часом мені не до їх розмов. Навіть на роботі думаю то про контрольну роботу, то коли піти на консультацію, щоб якнайшвидше виконати розрахункове завдання. У одному із завдань перевезення планують КРАЗами та УРАЛами. Але уже використовується багато закордонних сучасних, більш досконаlih автомобілів. Вони значно економніші у перевезеннях. Хотіла сказати про це викладачу. Та передумала. Головне: правильно виконати, щоб не прийшлося переробляти. На консультації молодий викладач з обручкою на пальці, як мені здалось, заглядався на мене. Я сиділа поруч з ним. А він то усміхнеться, то ненароком доторкнеться плечем до мене. Я відсунулась, поклала між нами сумочку. Так він сумочку поставив на стіл і знову присунувся. В кабінеті було ще двоє студентів. Мені стало дуже незручно. Я встала, вибачилась, сказала, що мені все зрозуміло, подякувала й вийшла. Викладач ніби гарний. Та на минулій консультації він робив такі самі знаки уваги нашій старості. Видно, добрий ловелас. Не хватало мені ще такого! Зробила це завдання, здала через деканат, на консультації до нього більше ні ногою. Заочники в основному люди дорослі, з досвідом і зразу ж зрозуміють, до чого тут йшлося».

Тижнів через три-чотири зателефонував Андрій.

- Я зараз у місті. Коли ти закінчуєш роботу?
- О п'ятій годині.
- Може зустрінемося? Підемо до кафе, чи в інше місце.
- З годинку можемо просто пройтись і поговорити. Мені завтра обов'язково потрібно здати реферат з філософії. Піду потім працювати до бібліотеки.

- Добре, чекатиму біля прохідної.

«Невже Андрій вирішив залицятись до мене? - пролунало в голові дівчини. - І на танцях в селі пристав. Проводжав додому. Олю разом рятували. Та чомусь досить довго не дзвонив. Звичайно, у військових часу обмаль. Там даремно гроші не платять. Сьогодні тут, а завтра може бути зовсім в іншому місці. У них, казав якомсь наш бригадир, постійні навчання, перевірки, стрільби, несподівані виїзди в поле для тренувань. У мене тепер теж часу вільного майже немає. Вирішила вчитись, то на хлопців заглядатись не буду. Та Ан-

дрій мені подобається. В селі чогось негативного про нього не чула. Поговоримо, як односельці. Можна зайти й випити кави. Та не більше. А то забуду про навчання».

Андрій стояв з трояндою в руці. Мило посміхнувся й простяг квітку. Дівчата, що виходили з прохідної, стали на них оглядатись. Юля запропонувала пройти подалі.

- Я знаю, що у тебе зовсім немає часу, - без особливих вступів почав хлопець. - Та хочу порадитись. До мене в частину несподівано приїхала Ольга. Розплакалась і розповіла: в селі йдуть впевнені плітки, ніби це я тоді після танців до неї причепився, познущався й позбавив дівочості. Тепер, мов, жоден хлопець з добрими намірами до неї не підійде. Я їй кажу, що ми ж з Юлею тебе врятували, що, видно, хтось з тих хлопців це зробив. Та вона стоїть на своєму. Наполягає, щоб я з нею одружився. В іншому разі звернеться зі скаргою до командира військової частини та прокуратури. Хто нас в той вечір бачив, тепер важко буде дізнатись. Якщо ж в селі буду розпитувати, плітки ще більше посиляться. Дуже тебе прошу, я завтра візьму таксі та поїдемо до мого полковника. Ти йому розкажеш, як все було. Адже лише ти одна знаєш правду. Інакше мене виженуть зі служби й можуть навіть судити.

«Оце так Оля! Їздила по курортах. Напевне, не з одним там переспала, якщо навіть бабуня про це знає. Давно втратила дівочість. Та нареченого так й не знайшла. Тепер хоче силою на собі одружити Андрія. Потрібно було б хлопця виручати. Та чи повірить мені командир військової частини? Може подумати, що сама за хлопцем сохну. Тому й підтримую його. Оля на вигляд гарна дівчина. Їй давно пора одружуватись. Ось і вирішила йти на такий рішучий крок. Не подумала, що колись з'ясується правда. Як тоді буде?»

- Андрію, я можу розповісти все полковнику. Та він же мені не повірить. Подумає: сама за тобою бігаю. Ти добре поговорив з Ольгою? Може вона дійсно не пам'ятає, як все було? Ми ж бачили, яке величезне потрясіння вона пережила. Вся трусилась, не розмовляла, не могла йти. Ми обоє її ледве тримали під руки.

- Я в ту ніч майже не спав. Було дуже шкода дівчину. Вона ж наша, сільська, така ніжна і славна.

- Дійсно чудова. Вона тобі до вподоби?

- Коли наговорила на мене таке, дуже засмутився. Та обіцяв подумати над її словами. Чого шукати когось чужого? Тут своя, майже рідна, з нашої ж школи хоче вийти за мене. А то прийду зі служби до кімнати у будинку офіцерського складу на території частини й нікому доброго слова сказати. Вечерю немає кому приготувати. Може дійсно нам з нею одружитись? З полковником же зіпсувати відносини – це кінець службі! – похнюпився Андрій.

- Ольга жила у нас по сусідству. Працьовита, завзята, весела, вихована. Має вищу освіту. Зараз у нашому райцентрі вчителює. Приїде до баби Параски, то сама все робить, рубає дрова, дуже гарно готує їжу. Домашньою ковбасою якимось пригостила нас, то ми з бабунею пальці облизували, така була смачна.

- Не пам'ятаю, коли уже їв ту домашню ковбасу. А борщі та каші з військової їдальні набридли! Поїду до неї свататись. Підеш до нас на весілля старшою дружкою? Думаю, Ольга погодиться.

- Піду, - зраз ж повеселіла Юля. - Давно не була на весіллі. Хоч досхочу натанцююсь.

«Як добре, що розхвалила Ольгу і Андрій вирішив з нею одружитись. Не у кожного ж любов з першого погляду. А Ольга хороша. Просто їй довго не попадався гарний хлопець. Природа вимагає свого. І не кожен може робити їй опір. В заводському гуртожитку одна дівчина ночами кричить: «Хочу чоловіка! Найдіть мені, а то вмру!» Та хто їй може допомогти? Самій потрібно, каже одна, так себе поводити, щоб хлопці линули до тебе, як мухи на мед. Існує ціла наука, як затягти майбутнього нареченого у тенета шлюбу. Я ще до такої науки не доросла».

Через місяць й відсвяткували одруження. Це було велике сільське весілля з урочистою реєстрацією в сільській раді та вінчанням у старій церкві. Юля вперше була присутня на вінчанні. Церква не вмістила усіх бажаючих. Народу нашло до самого аналою. Старий батюшка сумлінно виконав все до дрібниць. Півчі так гарно співали, що аж мороз по шкірі! Вінці над головами наречених тримали Юля зі старшим боярином. Юля спочатку було дуже цікаво, та потім рука майже затерпла. Від ладану трохи крутилась голова. Коли батюшка почав тричі обводити молодих навколо аналою, Юля зрозуміла: незабаром церемонія закінчиться, та зітхнула з полегшенням.

Ольга не могла надякуватись Юлі. Андрій же про їх розмову нареченій розповів.

- Як ти змогла його умовити? - шептала на вухо старшій дружці.
- Коли я приїхала до нього і запропонувала одружитись, він мало не вдарив мене. Почав плюватись і кричати, як я до такого додумалась. Це, мов, ганьба на все село. А полковник вижене його зі служби. Він же хоче піти на офіцерські курси. Та хто його туди прийняв би з негативною характеристикою. Ти мене врятувала! Уже думала, що зостанусь старою дівою. Роки швидко плинуть. Нікому не казала, та тобі, подруго як на духу. Лише мовчи, мов риба. Я ж вагітна третій місяць.

- Що скаже Андрій? – жахнулась Юля.

- Не хвилюйся, ми з ним недавно переспали. Все буде добре! Більше половини чоловіків виховують чужих дітей і до смерті навіть не здогадуються про свої оленячі роги. Дитина ж від того високого лобуряки після танців. Та коли поліз його товариш, я стала кричати. Тут і ви встигли допомогти. Лобуряка мов крізь землю провалився. В село ні ногою. Що мені було робити? До смерті тобі дякуватиму.

«От хвойда! І в усьому винна я! Знайшла за кого хвилюватись та умовила гарного хлопця. Бабуня за неї не просила б. З яким осудом вона розповіла, що Ольга переспала з одруженим чоловіком. Андрій теж добрий тюхтій! Якщо ти впевнений у своїй правоті, то навіть на суді тримайся твердо. Злякався, що полковник вижене зі служби. Доказуй, стань на коліна та попроси мене поїхати до полковника. Я б не відмовила. Та що тепер про це говорити. Он як наречені завзято цілуються на вигуки: «Гірко!» Мені аж заздрісно! Побажала їм довгих літ сімейного щастя, то хай так і буде».

Невеликий оркестр жваво вигравав далеченько від молодих у накритому майже на двісті гостей курені. Спочатку робив перерви на час привітань наречених. Потім заводив гостей майже без упину. Танцювала не лише молодь, а й навіть люди похилого віку. Юля, яка сиділа поряд з нареченою, лише через деякий час побачила, що на гітарі грає Антін - електрик з їх заводу. У перерві між танцями підійшла до нього.

- Привіт! – привіталась весело. - Не знала, що ти такий майстерний гітарист. Чудовий оркестр! Всім дуже подобається ваша музи-

ка. Давно ти в цьому колективі?

- Майже рік. А наречена твоя подруга, якщо ти свідок?

- Живе поряд з моєю бабунею, - Юля не хотіла прямо сказати, що не дружить з Ольгою, адже свідками беруть близьких друзів. Все вирішила несподівана зустріч з Андрієм. - Молоді в селі мало. Вона й запропонувала мені. У таких випадках не відмовляються. На заводі бувають вечори відпочинку. Правда, рідко. Та ніколи не бачила, щоб ти там грав.

- У них давно склалась своя компанія. Я й не старався туди потрапити. Просто завжди грав для себе. А Ігор з ремонтного цеху запропонував, - показав очима на товстого акордеоніста. – Я й подумав: чому не спробувати. Тут смачно нагодують, і з собою дадуть. Навіть нижню частину короваю «підошву», за звичаєм, віддають музикантам. А то ж сам готую невишукані вечері в гуртожитку. Все більше яечню на салі. Тепер майже кожної суботи їздимо. Зароблю трохи грошей. Хочу купити гарну електричну гітару.

«Практичний хлопець! – схвалила подумки Юля. – Чого, дійсно, вихідними байдики бити та з хлопцями вечорами пиячити, коли можна заробити. Це ж чесний заробіток, а не якась спекуляція. Тепер спекуляцію називають бізнесом. А колись, бабуня розповідала, за «купи – продай» можна було потрапити до в'язниці. Бабуня постійно дивується, що так все помінялось. Я їй кажу: весь світ живе за правилами бізнесу, за правилами ринкових відносин. Он Прибалтійські Литва, Латвія, Естонія швидко після розпаду Радянського Союзу стали на ноги. А у нас до недавнього часу ще багато людей голосувало за комуністів. Лише недавно їх кишнули з Верховної Ради. Баламутили весь час народ «боротьбою за справедливість». Самі ж наживались, захоплюючи нерухомість і земельні ділянки. Колишні комуністи-депутати Палетники під Ладижином та в інших місцях Вінницької області незаконно володіють сотнями гектарів землі, у Києві – десятками квартир. За допомогою комуністів прийшов до влади тричі судимий Янукович. Вони з партією регіонів в одній коаліції».

- Ви завтра чим їдете до міста? – поцікавилась дівчина. - Адже в неділю маршрутки перевантажені. Можна не сісти.

- У Ігоря свій бусик. Ми не хвилюємось.

- Може мене заберете з собою?
- Зараз запитаю у нього, - повернувся до Ігоря, потім до Юлі. -
Сказав, що у нас є вільні місця. Поїдеш з нами.

Так дівчина разом з музикантами їхала майже дві години. Сиділа поряд з Антоном, який розповідав якісь анекдоти, веселі історії та все поглядав на неї. Час пролетів майже непомітно. Разом йшли до гуртожитку.

- Ти завтра увечері що робиш? – запитав на прощання хлопець. -
Давай кудись підемо, погуляємо.

- Вечорами я постійно в бібліотеці, поступила на заочне відділення до університету. Та завтра вільна, - несподівано вирвалось у Юлі. – Можемо після роботи зустрітись.

Вони стали не частіше раз на тиждень-два зустрічатись. Юля була зайнята навчанням. Антін вечорами - на репетиціях, а вихідними на весіллях та чисельних корпоративах, ювілеях, вечірках. Адже, незважаючи на зuboжіння населення, життя продовжувалось, кафе та ресторани у місті вечорами не пустували. Вони обоє розуміли, що у кожного своя справа, що Юлі потрібно хоч раз на місяць провідати бабуню. Тому не намагались зустрічатись частіше. Та жили ж в одному гуртожитку. І Антін ніби ненароком став все частіше після роботи «на хвильку» заглядати до кімнати Юлі, де вона проживала з білявкою Тетяною. То цукерок принесе, то печива, чи якихось смаколиків. Дівчата не відмовлялись й через деякий час, коли Юля не бігла прямо з роботи до університету, стали запрошувати з ними повечеряти. Антін, звичайно, не відмовлявся.

- Я піду до магазину та щось куплю, - винувато вибігав з кімнати й повертався з батоном хліба, ковбасою, шинкою, помідорами, огірками та ще й пляшкою вина. - Випити трохи вина за вечерею корисно, - пояснював, ніби дівчата не розуміли, до чого йдеться. – Французи щодня випивають по бокалу червоного вина і почувають себе дуже добре. У них тривалість життя на п'ятнадцять-двадцять років більша, ніж в українців. Інсультів, інфарктів значно менше.

- Як же я після вина писатиму контрольну роботу? – сміялась Юля. – Ти мене зовсім виб'єш із запланованого графіку. Прийдесться сидіти після півночі. Давай домовимось, що вино ти приносиш останній раз, а то на вечерю не запрошуватиму.

- Добре, - зразу ж погоджувався хлопець. – Я й сам до нього не схильний. Будемо пити чай, чи каву. Недавно у газеті прочитав, що найбільш корисним напоєм для людини є білий чай. На другому місці – чай зелений, потім – каркаде. Далі – томатний сік, різні компоти, чорний чай. Про каву навіть не написано. Останнім часом каву ніби відносять до слабких наркотиків.

- Хіба є білий чай? – не зрозуміла Тетяна. – Що, як молоко?

- Це особливий сорт зеленого чаю, - пояснив Антін. – Нас недавно в ресторані ним пригостили. Нічого особливого. Я наступного разу постараюсь принести.

- Напевне, дорогий, якщо особливий сорт? – знову Тетяна. – Адже зелений чай дорожчий від чорного. Мені подобається чорний. Мати завжди пила цейлонський байховий. Я до нього звикла ще з дитинства. Та білий попробувала б.

- Таню, май совість! – не витримала Юля. – Антін і так кожен раз стільки тратиться, коли вечеряє з нами.

- Хоче ходити до дівчат, то хай тратиться. – сміялась Тетяна. – Це ж не в ресторан запросити, - подивилась лукаво на хлопця, натякаючи, що хотіла б піти й до ресторану.

- У мене незабаром день народження. Я запрошую вас до кафе. Там обслуговування таке ж, як і в ресторані. Не пошкодуєте.

- Я згодна! – майже вигукнула Тетяна. – Давно не була у кафе.

- Це буде в який день? – подивилась на хлопця Юля.

- Ось у цю п'ятницю.

- Я не зможу. У мене в університеті лабораторна робота годин до дев'яти вечора.

- Хіба можна пропустити день народження? – підскочила засмучена Тетяна.

- Запрошую на пів десятої, - знайшовся Антін. – Я замовлю столик та буду вас чекати. Домовились?

- Добре, - ніби нехотя погодилась Юля, яка теж навіть забула, коли була в кафе, чи ресторані. – Після занять потрібно буде привести себе в порядок. Тому краще на десятю годину.

- Хвалю за сміливість! - рішуче Антін. – Ви не пошкодуєте!

Коли повечеряли і Антін, подякувавши, пішов до своєї кімнати, Тетяна накинулася на Юлю:

- Ти думаєш лише про себе! – почала голосно. - Коли ще випаде така нагода? Хлопець запрошує обох. Я могла б піти раніше. Що ми встигнемо після десятої години? Там уже всі будуть п'яні.

«Тебе запрошують лише із-за мене, - хотіла сказати Юля та передумала, щоб не загострювати ситуацію. Вони жили з Тетяною дружно і сваритись з нею їй було зовсім не до вподоби. – Антін сюди приходить, щоб зустрітись зі мною. Хіба я винна, що у Тетяни немає хлопця, що її ніхто нікуди не запрошує? Я теж до Антона давно ні з ким не зустрічалась. Та й взагалі ми з ним просто друзі. У мене на першому плані заняття в університеті. У нас навіть жодних розмов з ним не було про якісь більш близькі стосунки».

- Не хвилюйся, - сказала спокійно. – В п'ятницю і суботу кафе працюють до ранку. Тому встигнеш натанцюватись. Може й з якимось хлопцем познайомишся. Кажуть, починаючи бізнесмени часто самі ходять до ресторанів й кафе. Лише не кидайся на шию першому-ліпшому, щоб потім не жалкувати.

- Звідки ти знаєш, що працюють до ранку? - хвилювалась Тетяна. - Ходила уже з Антоном й мені нічого не сказала?

- Нікуди я не ходила. Ти знаєш - не маю часу. Просто якимось Антін мені розповів. Він же іноді грає з своїми хлопцями у кафе.

- Потрібно зачіски зробити! Не кожного дня трапляються такі запрошення «на дурницю». Та сукню відповідну підібрати.

- У мене одна святкова сукня. Немає з чого вибирати.

- Візьмеш щось з моїх, - запропонувала Тетяна, яка зовсім заспокоїлась, задоволена поясненнями Юлі. – У шафі їх штук десять. Батьки на мене коштів не шкодують. Я у них одна. От лише на квартиру вони грошей ніяк не зберуть. Цей гуртожиток давно набрид. І з квартирою швидше вийду заміж.

«Мені б хтось купив квартиру! – подумки розчулилась Юля. - Навіть мріяти про таке не можу. Вона була б у мене, як лялечка. Я навіть придумала, які тюлеві фіранки почепити та гарні порт'єри. Доріжки килимові у коридорі та ванній кімнаті. Плитка кольорова кахельна на кухні. А меблі підібрати! Особливо розкішний розкладний диван для снання. Мрії, нездійсненні мої мрії».

В п'ятницю Тетяна занервувалась ще до роботи з самого ранку.

- Ти до перукарки записалась? – запитала у Юлі, ледве проки-

нувшись та потягуючись у ліжку.

- Не піду до перукарки, - спокійно Юля. – У мене зачіска коротка, недавно підстригалась. Та й зразу ж з прохідної йду до університету. Хочу якнайшвидше виконати лабораторну роботу.

- А я в обідню перерву піду робити зачіску. Потрібно ще про манікюр подбати, брови підправити. Вони у мене широкі й густі. Подивись до шафи й вибери сукню. Я одягну синю. Вона мені до лиця. Одягала на Восьме березня. Так наша бухгалтерша хвалила.

- У тебе є світло кремова. Можна мені одягти?

- Можна. Ти приміряй.

- У нас же зріст і розмір однаковий. Швидше вставай. А то не встигнемо поснідати. Хочеш, я приготую яечню з ковбасою?

- Взагалі нічого не буду їсти. Лише кави вип'ю. Хіба перед рестораном наїдаються?

- Як знаєш! Щоб до вечора не впала від голоду. Адже й обідати із-за перукарні буде ніколи. А я завжди ситно снідаю, щоб набратись сил на весь день.

Виконуючи з двома хлопцями лабораторну роботу, Юля забула, що потрібно йти до кафе. Вона показувала результати викладачу, коли пролунав дзвінок з мобільного.

- Ти де поділась? – схвильовано Тетяна. – Скоро десята година.

- Ой, біжу! Через п'ятнадцять хвилин буду.

Коли Юля прибігла до кімнати, подруга була уже готова. Розкішна зачіска із мілким завитками, що звисали до самих пліч, була покрита сріблястим лаком, якийсь візерунчатий манікюр, брови ниточкою, синя облягаючи сукню та сині туфлі на високих підборах. У руці синя дорога сумочка. Юля дозволити собі таке не могла.

- Я попросувала тобі кремову сукню. Туфлі твої підійдуть. Швидше одягай і побігли. А то зовсім немає часу.

Дівчина миттєво переодяглась, майже не дивлячись у дзеркало. Застібка-блискавка на спині до кінця вгору не дійшла. Та вона не звернула на це увагу.

Захекані дівчата побігли, поглядаючи на час у мобілках, які тримали в руках. У Юлі не було з собою сумочки. Носовичок вона запхала до рукава.

Усміхнений Антін зустрів їх на сходах кафе. Дівчата запитливо

подивились на нього.

- Напевне, уже пізно? – мало не плакала Тетяна. – Це все із-за Юлі! Вона тільки що повернулася з свого універу. Не могла пропустити ці лабораторні. Пізніше зробила б.

«Хоче очорнити мене перед хлопцем? – мовчала Юля з опущеною головою. - Універ значно важливіший від ресторану, чи кафе. Невже вона не розуміє? Робити лабораторні разом з групою завжди легше, ніж потім самій. То один щось підкаже, то інший. Та й викладач весь час дуже зайнятий. Не так прискіпується, ніж потім на відпрацюваннях, коли боржників всього декілька. Не буду виправдовуватись».

- Не хвилюйтесь та переведіть подих. Я вам приготував сюрприз. Запросив до кафе свого товариша. Він сидить там і з нетерпінням чекає на таких красунь.

- Я його знаю? – зразу ж повеселішала Тетяна.

- Познайомлю, - запросив рукою до приміщення Антін.

Це була п'ятниця, відвідувачі заповнили все кафе. Жодного вільного столика. На невеликому підвищенні біля квітчастого від пляшок з напоями бару грав оркестр з трьох осіб. Антін привітно помахав їм рукою, провів дівчат в дальній кутку. Стіл був уже накритий. Стояли пляшка коньяку, шампанського, якийсь салат з помідор і огірків, нарізана шинка, заливні язички. За столом сидів дебелий, червонястий лицем з чорною чуприною та борідкою хлопець років двадцяти семи.

- Знайомтесь, - показав рукою на хлопця Антін, - це Григорій. Він давно вас виглядає.

- Таня, - усміхнулась та подала високо, ніби для поцілунку, руку хлопцеві Тетяна й зразу сіла біля нього. - Рада вас бачити. Чомусь Антін вас ніколи нам не показував.

- Видно, боявся, що відберу у нього одну з таких гарних дівчат, - розсміявся Григорій. – Давайте починати. А то шунок давно виграє, дисонуючи з оркестром. Будемо вітати винуватця торжества. Наливай, Антоне, а я поки що тобі заспіваю.

Незважаючи на походження,
Є у кожного день народження.

І у бідного, і в заможного
День народження є у кожного.

Лише тепер Юля згадала, що за щоденними турботами прийшла на день народження Антона без подарунка. Вона зашарілась, дивлячись, як хлопець з шумом ледве витяг корок з пляшки та наливає у келихи пінисте шампанське. На слова пісні не звертала уваги.

«Як я могла забути? І Тетяна теж прийшла на дурницю. От хвойда! Підсунулась ближче до Григорія та заглядає йому до рота. Не могла вона забути. Чи просто так звикла? Колись казала, що на весілля, ювілеї йдуть з подарунками. А на простий день народження можна привітати просто словами. Та ні, я вибачусь і завтра куплю Антону скромний подаруночок».

А Григорій продовжував тихо співати гарним баритоном.

А сьогодні твій, твій святковий день.
За широкий стіл запроси гостей.
Хай лунають тости, тости, тости,
Хай танцюють гості, гості, гості.
І лунає пісня, наша пісня.
Скрипка грай, грай, грай.
Вип'ємо горілочку медову
За твою сім'ю таку чудову.
Вип'єм за твою щасливу долю
І за Україну – рідний край.

- За твою щасливу долю, друже! – підняв келих Григорій. – За любов та удачу!

Компанія весело стукнулася келихами і почали святкувати.

- Антоне, я щиро тебе вітаю! - підняла другий келих Юля. - Радості тобі в житті, успіхів у грі на гітарі та міцного здоров'я! Пробач, кожного вечора бігала до універу й забула купити подарунок. Завтра вихідний. Підемо разом і купимо на твій смак.

- Дякую за такі гарні слова! Справа ж не в подарунку. Головне – ви прийшли розділити разом зі мною цей щасливий день. Зустріти свято у колі близьких друзів – чого ще можна бажати!

- Хочу танцювати! – вигукнула Тетяна. - Григорію, чому не запрошуєте? Невже просидимо за столом весь вечір?

- Уже, ласкава пані, вас запрошую! День народження без танців та пісень – нонсенс. Давайте перейдемо на ти. Буде вільніше та веселіше спілкуватись.

- Я згодна! – встала Тетяна і з усмішкою на все обличчя потягла Григорія ближче до оркестру, який майже не зупинявся на відпочинок, виграючи щось з «Банд Одеса».

Юля з Антоном теж пішли танцювати. Хлопець у танці вів себе досить скромно. Не смів навіть наблизитись до Юлі. Та час від часу позирав на дівчину якимось особливим поглядом.

«Чому він так дивиться? Ніби намагається заглянути в душу. На мене ніхто ніколи так не дивився. Мені це навіть приємно. Та що у нього на думці? Дівчата розповідають різне про залицяння хлопців. Одні запрошують дівчину, щоб весело провести час. Інші без особливих слів майже зразу прагнуть до інтиму. Треті довгими розмовами хочуть краще пізнати дівчину, а потім робити ті, чи інші висновки. Четверті – одержати якусь користь від неї. І лише п'ятим дівчина подобається майже з першого погляду. Вони про це кажуть дівчині уже на третьому-четвертому побаченні та пропонують руку й серце. Ми з Антоном зустрічаємось декілька місяців. До яких хлопців його можна віднести – не розумію. Веселий, не скупий, хоч і рідко, та ходимо з ним на дискотеки, кіно. Ось запросив до кафе на день народження. Замовив гарний стіл. Він майже все про мене знає. Та щоб хоч раз сказав про свої почуття – такого не було. А дівчині хочеться почути, що вона для нього найкраща, що він кохає її усім серцем. Може він уже з якоюсь зустрічався, помилився і боїться відкрити мені свою душу?»

- Ти чого мене так розглядаєш? – не витримала й запитала дівчина. – Може щось на обличчі не так? Я швидко збиралась, навіть до дзеркала не глянула. То кажи, не соромся.

- Сьогодні ти якась особливо гарна. Спритно танцюєш. Сукня ця так до лиця. Раніше її не бачив. І кулон на шиї незвичної форми.

- Ти ще багато чого у мене не бачив, - Юля не хотіла признаватись, що сукня не її, а Тетяна запропонувала. – Ми з тобою вперше танцюємо. А кулон залишився від покійної мами. Це мій талісман.

Він приносить удачу. Працюю в місті. Маю непогану роботу. Дали гуртожиток. Поступила до університету. Таких кулонів зараз немає.

- А чого ти тоді не одягла його на весілля Ольги?
- То було не моє весілля. Ношу його в особливих випадках.
- Виходить сьогодні саме такий випадок?
- Так. Твій день народження. Хочу тебе порадувати гарною сукнею і кулоном, якого ти раніше не бачив.

Раптом хтось на Юліній спині шарпнув донизу застібку-блискаву. Вона повернула назад голову. Це був п'яний чоловік. Він нахабно насміхався до неї.

- Ти що, уже зараз готова знімати сукню? – запитав той глузливо. – То може вийдемо?
- Що сталось? - не зрозумів Антін. - Чого він до тебе пристає?
- Хоче розстібнути мені на спині блискавку! - обурилась розгублена дівчина й не витримала. - Свинопас!

Антін, довго не думаючи, підскочив до нахабного молодика і щосили заїхав йому кулаком у пику. Нахаба похитнувся, та втримався на ногах й вдарив Антона в груди. Зчинилась бійка. Підбіг Григорій. З боку нахаби теж підоспіла допомога. За мить той з розбитим носом уже лежав на підлозі. На Антоні розірвали сорочку. Григорій дуже вдало, як потім згадав Антін, відбивався від якогось товстуну. Той зойкнув й опинився майже на сцені. Так само «делікатно» товариш розправився з довгов'язим боксером, що стрибав навколо них із зігнутими в ліктях руками. Від удару в живіт боксер зойкнув, зігнувся, впав під стіл. Дівчата з вереском порозбігались по кутках зали. Та обійшлося без виклику міліції. В кафе була своя охорона. Троє високих дужих хлопців швидко розняли бійців, виштовхнули Антона й Григорія з кафе. Юля з Тетяною теж вийшли надвір. Антін тримався за бік і винувато дивився на Юлю. У Григорія з синяка під оком сочилась кров.

- Гарно посвяткували! – осудливо Тетяна, витираючи носовичком кров у Григорія. – Чого це ви затіяли бійку? На подвиги тягне після шампанського?

- Один п'яний хлоп став приставати до Юлі. - почав виправдовуватись Антін, що підтягував майже відірваний рукав. – Я її захистив, вдарив нахабу.

- Якби не Антін, то телепень міг розстібнути мені на спині застібку-блискавку. Я вся похолола! Пішли до нас та трохи приведете себе до порядку, - рішуче запропонувала Юля. – Перехожих хоч і мало, та уже починають звертати на нас увагу.

По дорозі Григорій взяв у супермаркеті пляшку коньяку, ковбаси, ананас й через пів години компанія опинилась в кімнаті дівчат. Тетяна швиденько щось приготувала на стіл, поставила маленькі чарочки. Юля зашила сорочку Антона.

- Ти де так навчився битись? - запитав Антін, дивлячись на Григорія. – Ніби професійно володієш прийомами єдиноборств. Без тебе мені було б дуже скрутно.

- Хіба це професійно? – показав на синяк під оком Григорій. – У мене товариш майстер спорту з самбо. Показав пару прийомів.

- Продовжимо! – удавано весело наливав у чарки коньяку Григорій, в якого синяк значно збільшився. Та він на нього старався не звертати уваги, хоч час від часу й морщився. - Прошу заспокоїтись, забути про невдалий похід до кафе і ще раз привітати винуватця торжества з днем народження.

Закуска на столі миттєво зникла. Адже всі прийшли до гуртожитку голодні. Другу чарку закушували майже одним хлібом. На третій коньяк закінчився. Була уже друга година ночі. Антін хотів піти взяти гітару, щось друзям зіграти. Та Юля сказала, що так пізно в гуртожитку всі сплять. Їм теж пора завершувати святкування та розходитись. Григорій на останнє зауваження не звернув жодної уваги. Він жив десь у місті. Тому спокійно вклався на ліжку Тетяни, яка й не заперечувала. Юля пішла провести Антона до його кімнати.

- Сьогодні субота. Може під вечір кудись підемо? - запропонував хлопець.

- Краще давай зустрінемося у неділю. Після стресу потрібно отямитись, відпочити. Я тобі дуже вдячна, що захистив мене, - поцілувала у щоку дівчина на прощання Антона. – Не знала, що ти такий рішучий.

- Юля, ти мені дуже до вподоби. Тому без роздуму й вдарив нахабу, - намагався поцілувати Юлю хлопець. Та вона відхилилась і побігла до себе.

«Освідчився мені в коханні! Сказав, що дуже подобаюсь йому!

Як я мала на це реагувати? Кинутись з поцілунками на шию? Я й так його поцілувала. Правда, лише у шоку. Та й це немало. Він мені теж подобається. Але говорити про це поки що не стану. Побачу, як він вестиме себе надалі. Дівчата кажуть, що коли дівчина сама освідчується хлопцеві у коханні, він починає шукати в ній якісь недоліки. Знаходить їх і відносини до дівчини стають прохолодними. А дівчина іноді відчайдушно йде на рішучий інтимний крок, стає жертвою відносин. Добре, коли це не закінчується самотнім материнством, або безпліддям. Та травма у дівчини часто залишається на все життя. Вона зневірюється у щирості почуттів, починає ненавидіти всіх чоловіків. До любові у нас з Антоном, здається, ще далеко. Просто - гарні відносини. Мені потрібно самій розібратись, чи він є тим хлопцем, з яким я хочу разом бути все життя. Тут, як кажуть, поспішиш – людей насмішиш».

Коли Юля повернулась до кімнати, світло було вимкнене. Тетяна уже спала в обіймах Григорія. Дівчина посміхнулась, роздяглась у пітьмах і теж швидко заснула в теплій постелі. Коли вранці прокинулась, Григорія в кімнаті не було. А Тетяна тихо наспівувала якусь веселу пісеньку й готувала сніданок.

- Ти хоч виспалась? - запитала Юля.
- Не турбуйся, після такого добре спиться.
- Я тобі зичу лише добра. Але дивись, дівко, щоб потім не пошкочувала, як комірниця з нашого цеху Надя. Пустила до ліжка хлопця й тепер сама ростить дитину.
- Потрібно бути розумною в інтимі. Тоді все буде гаразд. А Григорій надзвичайний хлопець. Гріх було б випустити такого з рук.

«Навіть зі славним хлопцем я до шлюбу цього не хочу, - в котрий раз згадала Юля настанови бабуні. – Адже в селі таких називають покритками й довгі роки на них жінки вказують пальцями, застерігаючи своїх дочок. Часто ворота біля будинків покриток хлопці розмальовують смолою чи чорною фарбою, щоб усі знали, хто тут живе. Можуть зняти ворота й викинути на дах будинку. Батьки довго потім відчищають цю фарбу. Або приходиться зовсім міняти ворота. Це ганьба на все життя! Покритки, як правило, не витримують такої ганьби, тікають з села світ за очі. У місті, звичайно, якщо дівчина

сама не розповість, мало хто знатиме про подібну, невимовно важку ситуацію. Не дай Бог до неї потрапити».

Такі думки не полишали дівчину при зустрічах з Антоном. Вона навіть цілуватись з ним боялась, щоб часом не спокуситись. Хлопець й не був настирним. Вихідними часто зайнятий зі своїм оркестром, він при зустрічах весело розповідав про ті, чи інші випадки на весіллях, ювілеях та корпоративах.

- Яюсь на сільському весіллі один з п'яних гостей захотів заспівати пісню під акомпанемент нашої рок групи. Таке часто буває і ми погодилися, щоб не було суперечки. Тим більш, що гість заплатив за це певну суму. Коли він закінчував співати перший куплет, несподівано до нас підбігло середнього розміру плямисте поросся. Воно сіло перед оркестром, дивилось у наш бік і стало ніби підспівувати, рохкаючи й хитаючи з боку в бік головою. Соліст полишив спів й рішуче направився поросся відігнати. Та воно перебігало з одного кутка куреня в інший, не даючись до рук. Ми перестали грати. Гості заходились від неймовірного сміху. Соліст посковзнувся й впав, почав зводитись на ноги. А поросся, ніби «на біс», сіло неподалік від нього й продовжувало рохкати. Один з гостей взяв пороссячого соліста за вуха й, як воно не впиралось, під аплодисменти присутніх витяг його з куреня. Деякі з гостей так сміялись, що тримались за животи. Потім виявилось, що пороссяті дали поїсти миску вінегрету, у який налили чарку горілки. Тому його й потягло на спів.

Забуваю запитати, як поживає твоя сусідка Ольга, на весіллі у якої ми з тобою ближче познайомились.

- Бабка Параска каже, що все у них з Андрієм добре. Народився гарний хлопчик. Правда, трохи передчасно. Андрій в знак подяки за сина подарував Ользі золотий браслет. Я браслет не бачила, та бабка Параска хвалить: дуже гарний, дорогий. Андрія направили учитись на офіцерські курси. Незабаром буде лейтенантом.

«Головне: щасливий Андрій впевнений - це його син. Хоч і кажуть, що першою дитиною повинна бути дівчинка-нянька, а потім - лялька. Та чоловіки завжди мріють про хлопчика. Ольга недурна й повинна мовчати, мов риба. Хоча б вона не проговорилась своїй бабці. Параска обов'язково розповість згодом моїй бабуні, а то й комусь ще. Тоді все пропало! Чутка дійде до Андрія».

- Ти ж у них була свідком. Сиділа біля нареченої й виглядала гарнішою й веселішою від неї. А наречену ніби щось турбувало.

- Звичайно, турбувало. Хотіла, щоб весілля пройшло добре, без непотрібних суперечок, сварок та ексцесів.

- На одному з весіль, як буває, сталась бійка. Дійшло до того, що прийшлося викликати міліцію. Двох найактивніших хлопців заарештували. Один з них не міг підняти руку. Видно: був перелом. Батько нареченого втратив свідомість. Вилили на нього пів відра води й прийшов до тями. На нашому весіллі такого не буде.

- Про яке наше весілля ти ведеш розмову?

- Юлю, я тебе люблю всією душею. Ти гарна, добра, щира, відверта. Давай одружимося.

- Чи не зарано? Ми одне одного зовсім мало знаємо.

- То давай ближче познайомимося. Якщо не заперечуєш, я купуватиму продукти, а ти готуватимеш нам щось на вечерю. Будемо щовечора спілкуватись.

- Ти на забув, що у мене заняття в університеті? Звичайно, не кожного вечора. Але ж на практичні та лабораторні заняття без попередньої праці з посібниками та підручниками не підеш. Можу не встигнути приготувати вечерю й ти залишишся голодний, - розсміялась Юля. - Тоді швидко передумаєш одружуватись.

Антін несподівано пригорнув дівчину та міцно поцілував в уста. Юля не відсторонилась, не відштовхнула його, сама пригорнулася до нього й поцілувала. Було дуже приємно відчувати, що хлопець дійсно закоханий. У голові аж помутніло від щасливої думки: вона може незабаром одружитись з таким славним юнаком. Дівчина майже задихалась. Та тверезі роздуми не полишали.

«Якщо одружусь, то можу не закінчити університет. Та й де ми житимемо? Адже в гуртожитку не залишать. Антін захоче мати дитину. Я відмовлятиму. Почнуться суперечки. Як йому про це сказати, щоб не образити, не відштовхнути? Втратити його не хочу».

- Я ж лише на першому курсі, - перевела подих Юля. – Учитись ще чотири роки. Одержати університетську освіту – моя заповітна мрія. Бабуня розповідала, що покійні батьки не мали вищої освіти, казали: доньку ми вивчимо на вчительку. Вчителювати я не бажаю, але вищу освіту маю отримати. Батьки на мене дивляться з неба.

Не можу їх підвести.

- Я ж не заперечую, - жваво Антін, не полишаючи дівчину пригортати, - хатню роботу візьму на себе.

- А народжу дитину. Що робитимемо?

- Поки не закінчиш навчання, утримаємось від дітей. Он в Америці та Європі дітей народжують після тридцяти років. Нам же лише по двадцять одному. Чи тобі більше?

- Весною буде двадцять два.

- І мені наступного літа. Обіцяю: університет допоможу обов'язково закінчити. З цього приводу не хвилюйся.

- Твоя думка дуже несподівана. Давай все зважимо та обміркуюємо, - вони знову злились у довгому поцілунку. – Нам потрібно буде обов'язково разом поїхати до бабуні, - ледве відірвалась від хлопця Юля. - Познайомлю тебе з нею. У мене від рідної бабуні жодних секретів немає.

- Як скажеш, кохана. Віднині ти у мене командир! – Антін почав знову цілувати дівчину, яка до нього пригорталась все більше.

З того вечора хлопець все частіше заходив до кімнати Юлі. Вони разом почали вечеряти. Антін купував продукти. Дівчина, хоч часом не досипала, та із задоволенням старалась приготувати щось різноманітне, смачненьке.

А Григорія й дух пропав. Тетяна не витримала, десь через декілька тижнів запитала:

- Антоне, ти свого друга Григорія давно бачив? Взяв номер його мобільного, обіцяв телефонувати. Та жодної чутки від нього.

- Так він розраховувався. Поїхав до Росії на заробітки.

- А номер телефону знаєш? – з надією Тетяна.

- Дзвонив йому декілька раз, хотів розпитати, як він влаштувався, про тамтешні порядки. Та весь час автоматична відповідь: недоступний. Напевне, поміняв карточку й має російську SIM-картку. Звідти за українським номером телефонувати дорого. Та ми й не товаришували. Він просто працював у нашому цеху.

- Якщо подзвонить, - похнюпилась Тетяна, - скажи, будь ласка, його російський номер. Хочу з ним перемовитись.

- Скажу обов'язково. Ти не хвилюйся, він хлопець товариський, ніде не пропаде.

«Була така рада, що переспала з Григорієм, - Юля подумки почала хвилюватись за Тетяну, - а тепер ночами крутиться, схлипує. Вранці очі трохи червоні. Напевне плаче, але мені – ні словечка. Коротке у нас, дівчат, щастя. Хлопець добився свого й поїхав. Навіть не зайшов на прощання сказати добре слово. Невже й мій Антін може так поступити? Ніби щиро признався у коханні, а в душу не пускає. Зі своїх планів на майбутнє сказав, що пропонує нам одружитись. А як жити далі? Від дітей поки що обіцяє утриматись. Та якщо ненароком завагітнію, аборт не робитиму. Адже можна залишитись безплідною. Тоді – прощавай університет. З малою дитиною багато турбот, немає кому допомогти. Бабуня старенька. На неї малюка не залишиш. Про батьків Антона поки що не розпитую. Поїхати до них він не запрошує. Можливо, там у нього складні відносини. І взагалі у вихованні дитини потрібно надіятись лише на себе. Щоб згодом не вкололи при нагоді, що в цьому допомогли.

Щось я далеко наперед загадую! Ще нічого Антону не відповіла, нічого не вирішила, а уже думаю, як бути з малюком. Потрібно обов'язково поїхати самій до бабуні й порадитись».

- Ти давно з ним зустрічаєшся? – зразу ж запитала бабуня.
- Місяців три, не більше, - опустила голову Юля.
- Була з ним у компанії? Бачила, як він поводить себе, як відноситися до людей, до спиртного? Чи часом не випиває лишнього? Адже грає на весіллях.

- Один раз були в кафе. Та майже не пили. Почалась бійка.
- Часом не він почав битись?
- Він захищав мене, бабуню. Відбивався від п'яного нахаби.
- Якби був тверезий, то мирно все вирішив би. Битись – це найгірша справа. Я, доню, не відмовляю. Якщо тобі дуже до вподоби, то може він і є твоя доля. Та благаю: не поспішай, придивись до хлопця ще декілька місяців. Якщо любить - зачекає. Та й з навчанням в університеті що буде? Народиш дитя – тоді все!

- Сказав, що поки утримаємось від дітей.
- До весілля всі так кажуть. А потім не вчуєшся, як завагітнієш. Сто раз, доню, подумай, перш ніж дати йому відповідь.

- Бабуню, я йому нічого не сказала. Обіцяв приїхати зі мною до вас. Самі його побачите.

- Оце правильно! Приїдьте декілька раз. Хай допоможе мені в господарстві. Он дрова поріжете та він порубає. Вугілля потрібно перенести в погрібник. Тин з одного боку падає. Чи здогадається сам його підремонтувати, а ще й садок почистити. Дуже заріс. Тоді побачимо, що це за птиця. Та й зараз же якраз піст. Весілля ніхто не справляє. Ти дівка розумна. Повинна зробити все правильно. Це ж вибір на все життя! Помилишся й будеш весь вік лікті кусати.

- Добре, бабуню. Ви завжди даєте гарні поради. Що б я без вас робила? Через тижнів два-три, якщо Антін не буде зайнятий вихідними, приїдемо. Тепер хочу помити вам вікна та попрали фіранки. Мухи багато залишили слідів. Половики потрібно повибивати. Підбілю кухню, сіни. А то подивиться Антін й подумає, що я погана у вас внучка.

- Ти дуже не вилизуй. Ніби ми й не готувались до його приїзду. У нас і так майже зразковий порядок. Продуктів купиш, як завжди. Він їхатиме в гості до майбутньої нареченої, то хай сам купує. Може скупердяй якийсь. На весіллях грає, гроші у нього водяться.

«Мудра у мене бабуня! Я б не додумалась до такого. Навіть сказала, щоб лишніх продуктів не купувати. Дійсно – хочеш одружитись з гарною дівчиною, то не скупуй. Але ж збирає гроші на нову електричну гітару. Вона дорога. Та гітара може зачекати. А тут потрібно буде показати, що ти за людина. Бабуню не проведеш. Вона все примітить, потім мені скаже».

Та Юля не приїжджала більше місяця. Закінчився піст, Антін щовихідні був зайнятий з оркестром. Навіть вечеряти не кожного дня приходив. То репетиція, то якийсь корпоратив серед тижня. Нарешті домовились. На автостанцію Антін прийшов у новому костюмі, чисто вибритий, з світло сірою спортивною сумкою. Юля – з двома невеликими пакетами.

- Напевне, сумку потрібно поставити до багажного відсіку, - сказав хлопець зразу ж. – Там торт та ласощі помнуться.

- Ти що, взяв великий торт? Крім бабуні та нас, нікого більше не буде. Ще іноді сусід заходе. Він часто бабуні допомагає. Торт можна взяти до рук. Він же в коробці? Та як скажеш.

- Довго їхати?

- Більше двох годин.

- Тоді покладемо в багаж. А то по дорозі на сумку може хтось й наступити.

Добрались до села вони без пригод, хоч автобус був заповнений під зав'язку, часто зупинявся та підбирав кожного, хто піднімав руку. Бабуні у дворі не було. Коза в оборі мекала раз по раз. Собачка Міня весело стрибнув до Юлі, потім понюхав ногу Антона й навіть на нього не гавкнув.

- Знаєш, щось не так, - розхвилювалась Юля. - Коза до темна завжди вільно ходить у подвір'ї, а це чомусь зачинена. Бабуню! – гукнула декілька раз та відповіді не було. Дівчина прожогом кинулась у настіж розчинені двері до хати. Бабуня лежала в кухні на канапі. Очі були закриті. Юля нахилилась, торкнулась щокою лоба.

- Лоб теплий! Принеси швиденько води! – до Антона. – Відро й кружка там в сінях на лавці.

Юля набрала в долоню води й промила бабуні лице.

- Хочу пити, - ледь промовила старенька, не відкриваючи очей.

Внучка підняла їй голову й дала напитись з кружки. Бабуня зробила декілька повільних маленьких ковтків, нарешті відкрила очі. Вони були мутні та якісь беззмістовні.

- Що зі мною? – запитала, ні на кого не дивлячись.

- Ви лежали на канапі без пам'яті. Я зараз побіжу до фельдшерки. Хай назначить якісь ліки. Антін, від бабуні не відходь, - з дверей вигукнула дівчина. - Дай ще їй напитись. Та накрій пальтом, може вона змерзла.

Антін накрив хвору пальтом. На всякий випадок поміряв пульс. Він ледве прощупувався, був дуже рідкий та слабкий.

«Щоб хоч лікарку дочекатись. Не дай Бог, помре, що тоді робити? - вирувало у голові розгубленого хлопця. - Це ж потрібно! Перший раз до них приїхав і така неприємність. Юля ніколи не говорила, що бабуня хвора. Та у такому віці, звичайно, вони всі хворі. На столику навіть жодних ліків не видно. Стоїть пляшечка. Написано «Пум-пан». Поряд пластикова біла ложечка. Напевне, ці пила»

Хвора знову поворушила губами. Антін обережно разом з подушкою підняв їй голову, дав напитись.

Фельдшерка, молода моторна жіночка з медичним саквою поміряла тиск, похитала головою, зробила укол.

- Ви ледь не запізнались, - звернулась до Юлі. – Тиск дуже низький. Вона щось говорила? Рухала головою, руками, ногами?

- Попросила пити. Не рухалась.

- Схоже на інфаркт. – розвела руки лікарка. - Ось вам пігулки.

Увечері одну дасте, потім вранці. Вона зараз засне і хай лежить.

Коли прокинеться, бажано трохи погодувати курячим бульйоном, без хліба. Невідомо, коли вона останній раз їла. Я зранку прийду.

Бабуня легенько зітхнула, майже зразу заснула.

- Я подивлюсь до кози та курей, - поспішила надвір, не переодягаючись, Юля. - Одну курку потрібно зарубати та зварити бульйон. А потім повечеряємо. Ти посидь на кухні. Може бабуня прокинеться.

Старенька спокійно спала. Навіть дихання не було чути. Антін розглядав кухню та слухав радіодинамік, який був увімкнений на пів голосу.

Кухня, як кухня. Такі часто зустрічаються в сільських старих хатах. В кутку розмальована червоними й чорними півниками стара піч. Поряд прилаштована до печі плита, яку палять дровами та кам'яним вугіллям. На плиті стояли дві знизу трохи покриті кіптявою каструлі. З іншого боку - газова плита. Біля вікна з одного боку стоїть столик й один стілець, з другого - невеликий холодильник, на якому телевізор. Вікно завішене білою фіранкою. На стінах декілька старих фотографій без рамок. По радіо спочатку передавали останні вісті, потім – передача про сільське господарство «Колос».

«Заводи й фабрики розпались, - роздумував хлопець, - то хоч орендатори в селах працюють на повну потужність. Україна стала аграрним додатком Європи, одним з найбільших постачальників зерна. Ніби й птахокомбінати великі побудували. Курятини та яєць в магазинах завжди багато. От тільки що сказали, що на експорт йде у великій кількості олія, зерно ріпаку, кукурудза. Та в селах зараз проживає менше половини населення. І їм не вистачає роботи. А де працювати міському населенню? Наш керівник оркестру розповідає, що у їхньому гаражному кооперативі утворилось більше десятка майстерень по ремонту автомобілів. Там без потрібного обладнання якісного ремонту не зроблять. Багато людей працює на ринках, у будівельних бригадах, займаються ремонтом побутової техні-

ки. А що робити колишнім верстатникам, ливарникам, штампувальникам? Для них роботи немає. Кваліфікацію вони втратили. І навіть коли з'являється необхідність у таких роботах, людей уже потрібно знову навчати. Багато фахівців виїхало за кордон. Незабаром в країні залишаться одні діти та пенсіонери».

Від цих сумних роздумів відірвала Юля.

- Я уже курку зарубала, общупала. Зараз зварю на газовій плиті бульйон. Ми теж повечеряємо. Бабуня не просипалась?

- Спить спокійно. Дихання й не чути.

- Лікарка сказала, що буде спати. Може й ніякого інфаркту немає. Просто серцевий напад. У неї вперше таке. Можливо, мені не казала раніше.

До хати несподівано без стуку зайшов сусід дядько Микита. На голові зсунутий набік кашкет, стара куртка

- Добрий вечір! Бачив, до вас прибігала фельдшерка. Що, бабі Галі погано?- показав рукою на канапу.

- Зробила укол, дала пігулок, - відповіла з сумом Юля. - Ніби стало краще. Спить.

- Останнім часом жалувалась, що стала стомлюватись. Звісно, у такі роки все може бути. А це хто у тебе? Ніби не наш, не сільський.

- Це хлопець з нашого заводу Антін. Хоче подивитись, як ми живемо, - не хотіла казати правду дівчина.

- Що тут дивитись. Живемо по сільському. Роботи завжди хватає. Привезли бабі дрова, потрібно попиляти, порубати. Тин почав валитись. Два стовпчики підгнили.

- Ви присядьте, - запросила Юля. – Зараз погоду бабуню й повечеряємо. Як ваше здоров'я?

- Дякувати Богу, ще сто грамів можу випити. Буває заболить в боку, та я не звертаю уваги. Може піти купити пляшку горілки?

- У мене є, - вмішався Антін, достаючи з сумки торт, ковбасу, помідори, буханку хліба та пляшку «Немирівської з перцем».

- А ви ким працюєте? – почав розпитувати сусід.

- Електриком.

- Так у мене розетка стріляє! Може зараз подивитесь?

- Добре, - глянув на Юлю хлопець. – Я швидко.

- Не затримуйтеся. Ви, дядьку, теж приходьте.

Вони повернулись десь через годину. Юля уже погодувала бабуню, нарізала на стіл хліб, помідори, ковбасу, поставила чарки. Антін відкоркував горілку, почав наливати.

- Мені пів чарки, не більше, - попросила Юля. – Я взагалі майже не випиваю. Та потрібно випити за здоров'я бабуні.

- Саме так! – підняв чарку сусід. – Про здоров'я потрібно дбати. А то більшість згадують, коли починають хворіти. - Сусід перехилив чарку, крякнув, потягся за закускою. - Антін вчасно приїхав. Сказав, що розетка могла загорітись. А ще й у пилососі шнур подивився. Теж не працював. Спец у своїй справі!

Антін з сусідом випили ще по чарці. У пляшці залишалась горілка. Сусід не неї все поглядав. Та Юля рішуче забрала пляшку зі столу.

- На сьогодні досить! Невідомо, як буде вночі з бабунею. Завтра попрацюємо й ще разом посидимо.

Сусід подякував, попрощався й повільно вийшов. Молодь залишилась одна.

- Антоне, я тобі постелю в кімнаті, а сама сидітиму біля бабуні. Вночі все може статись.

- Розбуди мене після опівночі. Ти ж до ранку не витримаєш.

Антін прокинувся, коли розвиднилось. Згадав, що вчора трапилось й прожогом до кухні. Укрита пальтом Юля спала збоку на канапі, а бабуні ніде не було.

«Що могло статись? – розгубився хлопець. – Куди ділась бабуня? Якби приїжджала «Швидка допомога», то Юля теж поїхала б до лікарні. Тут щось не так».

У снігах почулись важкі повільні кроки. До кухні зайшла бабуня.

- Доброго ранку! – привіталась старенька. – То це ви з Юлею мене вчора рятували?

- Лікарка сказала, що вам не можна вставати. Сьогодні вона прийде зробити укол. Як ви себе почуваете?

- Випила свій «Пум-пан» і мені стало добре. Чого лежати? Ти мені принеси відро води. А то коза не напоєна та курям потрібно налити. Ви хоч вчора повечеряли?

- Дякую, повечеряли. Сусід приходив, цікавився вашим здоров'ям.

- Сусід у мене гарний. Вчора пропонував порізати дрова. Так я

сказала, що не дуже добре себе почуваю, поріжемо іншим разом. З сусідами потрібно жити краще, ніж з родичами. А то й солі не буде в кого позичити.

Антін приніс води, налив в оборі козі, курям. Зайшов до хати.

- Я поналивав води. Що їм дати їсти?

- Сама дам. Ти візьми в сінях плетену корзину й краще піди в садок в кінці городу та нарви яблук. Там різні сорти. Вони не дуже в цьому році вродили. Вибирай за смаком найкращі. В місті яблуками не дуже поласуєш?

- Продають в магазинах і на базарах. Якось над цим не задумувався. Я рідко їх купую.

- То в магазинах. А тут свої, хімією не кроплені.

Антін пішов городом до садка. Був кінець жовтня, гарний сонячний день. Городина майже вся зібрана. Залишалась збоку стояти кукурудза та не зібране вудення від кабаків, огірків. А садок рідкий стояв майже зелений. Осінні яблука ще висіли на деревах. Видно, бабуня чекала Юлю. Хлопець знав лише один сорт – сніжний кальвіль. Ці світло жовтуваті яблука можуть висіти на дереві до морозів. Попробував - соковиті, смачні. Та поряд з листя виглядали середнього розміру червонуваті. Далі – великі зелені. Червонуваті були солодкі, зелені – кислі. Дерева заросли другорядним гіллям, їх потрібно було обрізати. Антін нарвав повну корзину плодів, повернувся назад.

- Гарні у вас яблуні. От лише заросли. Якщо є ручна пилка, то можу трохи обрізати. Воно, звичайно, краще зимою. Та невідомо, чи буде тоді час.

- Пішли, дам пилку, - зраділа старенька, та виду не подала. - А ще за оборою візьми драбинку. Та дивись, сину, обережно. Драбину став правильно, щоб не поїхала, і дуже високо не обріжай. В колгоспі колись був садок. Так я уміла обрізати. Уже забула.

Десь через годину прибігла Юля.

- Бабуня уже тебе запрягла? Пішли снідати. Садок можна іншим разом дочистити. Була лікарка. Насварила мене, що дозволила хворій вставати, зробила укол. Тиск трохи стабілізувався. Я й не вчулася, коли бабуня встала. Уже подоїла козу, зварила суп, робить вареники. Ти з чим любиш: з картоплею, чи капустою?

- Нащо ти їй дозволила? Сама б робила ці вареники. Я люблю з капустою. А бабуня краще полежала б.

- Коли я прокинулась, з картоплею вареники були уже зроблені. Пішли, швиденько поснідаємо та почнемо пиляти дрова. Сьогодні потрібно все зробити. А то завтра неділя, бабуня нічого не дозволить. Та й десь в обід підемо на автобус. Потім, переповнений людьми, що повертаються після вихідних до міста, він може не зупинитись. Прийдеться в понеділок рано-вранці вибиратись.

- Важко тобі сюди приїжджати.

- Я давно звикла. Бабуня розповідала, що колись до міста ПАЗік їхав чотири години. А тепер – дві.

Коли вони зайшли до хати, вареники парували на столі. Поряд стояла мисочка зі сметаною. У двох тарілках нарізані помідори та ковбаса. До хати знову без стуку завітав дядько Микита. Бабуня запросила його до столу. Та сусід не поспішав їсти.

- Бабо Галю, може знайдете сто грам? – з надією Микита, який добре пам'ятав, що після вечері в пляшці ще трохи залишилось.

- Ні! - категорично заявила старенька. – Поріжете дрова й гарно пообідаємо. А то не потягнеш пилку.

Сусід змирився, більше нічого не сказав, кинув одного вареника до рота, запропонував почати працювати.

Вони з Антоном до пізнього обіду попиляли й покололи дрова. Пилка та сокири буди нагострені, робота кипіла в руках.

- Працьовитий хлопець, - до Юлі бабуня. – Та й видний з себе. От лише мені не подобається, що грає на весіллях. Музиканти часто співаються. Наш капельмейстер Тиміш від горілки й помер.

- То було колись, бабуню. Тепер відіграли, взяли гроші й поїхали, якщо не домовились грати наступного дня. Він мріє купити гарну електричну гітару. Тоді зможе грати солістом на концертах. А це вже виконавець значно вищого рівня. Хоче сам складати музику.

- Дай Бог, доню! Я тобі не ворог.

За обідом чоловіки випили по дві чарки. Юля знову не пила. Більше горілки бабуня не ставила. Сусід пішов відпочивати. Антін поскладав дрова до причепи. Бабуня подякувала.

- Тепер мають привезти на супсидію вугілля і до весни я паливом буду забезпечена. Нарвіть з собою ще яблук. Там і зимові груші

є. Свіжого козинього молока візьмете. Картоплі беріть, капусти, моркви. В місті ж все потрібно купувати.

- Візьмемо, бабуню. Ми ж уже разом вечеряємо.

Юля з Антоном обірвали майже всі яблука, груші. Коли Юля принесла до хати чергову корзину плодів, бабуня лежала на канапі.

- Вам погано? – кинулась до старенької.

- Стомилась трохи й серце гупає. Лікарка зробить укол і все минеться. Не хвилюйся, доню. Та давно потрібно хату й пай землі на тебе переписати. Зі мною в любий час може щось статись.

- Встигнете переписати. Краще більше відпочивайте, - поцілувала рідненьку дівчина.

- Антін за тобою впадає. Вихований та ввічливий. Якщо надумала, то виходь за нього. Хочу відсвяткувати твоє весілля. Тоді можна й помирати.

- Обов'язково відсвяткуємо, бабуню. Нікуди весілля не дінеться, - запевнила внучка й побігла в садок.

Того вечора вони рано повкладались спати. Юля знову залишилась біля старенької, хоч лікарка сказала, що їй значно краще. Не встигла вона прихилитись до подушки бабуні, як наснився сон.

Ніби вона на полі квітучих соняшників. Сонце трохи піднялось над горизонтом. А радіючі соняшники ще з ночі повернули свої голівки до нього, вітаючи світило з новим днем. Легкий вітерець тріпоче ніжні жовті пелюстки квітів та зелений лист на довгих корінцях. Соняшники ніби задоволено перешіптуються між собою.

- Невже сьогодні після вчорашньої зливи буде ясний день? – запитує один у сусідів. – Вчора так змок, що думав: до ранку не висохну і не зможу повернути голівку на схід. Та під ранок стріпав воду з кошика й листя. І ось я – налитий енергією й веселий. Три дні було похмуро. Думав – занедужаю, горло боліло. Та минулось!

- Ти тому налитий енергією, що пройшов рясний дощ і напоїв нас, - рішуче відізався сусід. - Весняні й літні дощі дуже нам потрібні. Ми ж лише цвітемо. Нам ще довго визрівати.

- Ви якісь скучні! – відізався третій соняшник. – Ми всі добре про ці відомі речі повинні знати. Такі знання закодовані у нашому насінні. А дуже хочеться почути гарну музику, від якої так і тягне в танок. Перед зливою було жарко, не до танців. Тепер хочу, братці,

танцювати. Та де взяти музикантів?

І тут над полем полинула чудова, надзвичайно романтична, бадьора мелодія. Спочатку заграла сопілка, а згодом підхопив оркестр. Мелодія ніби розповідала про наповнену красою рідну землю, розлоге поле, про щастя життя. Надзвичайно чарівна музика лунала згори від рідких білих хмар, відбивалась від землі і наповнювала все навколо невимовною радістю. Соняшники усміхалися. Деякі навіть повернули голівки до неба, підтанцьовували.

Звідкіля з'явився Антін у білій вишитій сорочці, дівчина не побачила. В його замріяних очах відбивалась радість соняшників. Він підійшов до дівчини, взяв її за руку й теж зачаровано слухав невимовно чудову музику.

- По очах бачу: ти знаєш цю мелодію, - з надією Юля.

- «Одинокий пастух» - всесвітньо визнаний шедевр відомого німецького композитора Джеймса Ласта, - лагідно, але впевнено відповів хлопець. - Її в Інтернеті прослухало біля десяти мільйонів осіб! Моя заповітна мрія - створити щось подібне. Для цього потрібно прикласти величезну працю.

Юля прокинулась. Бабуня, як лягла на спину, так і лежала з витягнутими вздовж тіла руками.

«До чого цей сон? – не могла збагнути дівчина. – Бабуня казала, що є пророчі сни. Вони збуваються. І Антін до мене підійшов. Тепла й лагідна була його рука. Сказав про свою чудову мрію. Не може бути таких прекрасних мрій у поганих людей. Я його ще добре не знаю. Та не крутитиму йому голову, дам згоду на шлюб. Адже обіцяв, що дітей поки що не буде. Університет закінчу. Бабуня нас благословить».

Антін був на сьомому небі, коли Юля погодилась одружитись. У наступний приїзд задоволена бабуня перехрестила молодят та сказала, що кращої партії внучці й не бажає

- Живіть, діти, у любові та злагоді, - поцілувала обох старенька.

- Завжди, Антоне, пам'ятай: Юля сирота. Не дав Бог їй пожити у щасливій сім'ї. Та я її нікому не давала образити. І ти бережи мою дорогу внученьку. Допоможи їй закінчити університет, як хотіли батьки. Хай хоч на тому світі я буду спокійна за її долю.

- Не хвилюйтесь, бабуню. Обіцяю, все у нас буде добре.

- Як же вирішили з весіллям?
- Ми з Юлею домовились. В місті влаштуємо невелику вечірку в колі друзів. А тут, якщо ви не проти, відсвяткуємо з родичами та близькими сусідами.

- Родичів у нас немає. Старші від мене сестри давно повмирали. Племянники живуть у Владивостоці. Це на Далекому Сході Росії. А у твоїх батьків ви були? Вони приїдуть?

- Мати чотири роки тому померла. Батько зійшовся з жінкою, у якої троє своїх дітей. Їм не до мене. Братів, сестер не маю.

- Виходить, ти теж сирота. Саме сиріт тягне одне до одного, - важко зітхнула старенька. – Я на Юлю хату й пай землі переписала. Це вам весільний подарунок.

Перед весіллям раптово з'явився Антонів товариш Григорій. Він влетів до кімнати дівчат з букетом червоних троянд, пляшкою шампанського і великою коробкою цукерок «Чорнослив у шоколаді». Сяючий, у дорогій довгій куртці, якійсь надзвичайній хутряній шапці та темно коричневих шкіряних чобітках, він виглядав успішним та дуже задоволеним. Тетяна не встигла опам'ятатись, як хлопець кинувся її цілувати.

- Ти чому так довго не дзвонив? - перевела подих після поцілунків Тетяна. – Я всі очі прогледіла.

- Пробач, сонечко! На півночі Уралу попав до бригади будівельників. Будували триповерхову «хатинку» одному мільйонеру. Щоб зателефонувати, потрібно було їхати до районного центру. А це майже шістсот кілометрів гірською тайгою. Працювали без вихідних і подзвонити - це нереально. Мільйонер літав двомісним вертольотом. Нас з собою не брав. Як ви з Юлею поживаєте?

- У Юлі в наступну п'ятницю весілля. Антін ходить щасливий. А я все чекала на тебе. Не міг же ти після пам'ятного походу до ресторану зникнути безслідно.

- Пробач, коли від'їжджав, не встиг навіть записку тобі написати. Один давній приятель подзвонив пізно увечері, заїхав машиною й ми подались до Росії. А там наша СІМ-картка не працює.

- Важко було на Уралі працювати? – вмішалась Юля.

- Якщо хочеш заробити, то важко. Більше туди не поїду.

- Приходь з Тетяною до нас на весілля.

Лише згодом Юля пригадала, що за столом вона звернула увагу на долоні Григорія. Шкіра була рожева, м'яка. Слідів важкої праці на ній – жодних. Та тоді їй було не до цього.

Хлопці з оркестру хотіли влаштувати Антону урочистий обряд у РАГСі, виїзд на дорогому білому авто з кульками, прикріпленими на капоті ляльками, написами замість автомобільних номерних знаків. Та Юля відмовила.

- У нас же не весілля, а скромна вечірка. До РАГСу прийдуть твої хлопці та свідки Григорій з Тетяною. Й досить. Візьмемо звичайну білу «Волгу».

- Як скажеш, кохана. Просто хлопці звикли до таких новітніх обрядів. Мені вони теж не до вподоби.

Білу сукню нареченій пошили в ательє. Купили білі туфлі на високих підборах. Тетяна підбрала коротеньку фату. Антін подбав про тонкі золоті обручки.

Коли в РАГСі реєстраторша почала вітати молодих, Юля раптово розплакалась. Вона не соромилась своїх рясних сліз.

- Ти чого, мила? Не рада?

- Так хотілось, щоб мене в цей день привітали батьки й бабуня. Адже одруження – найвизначніша подія в житті людини. Особливо для дівчини. Скільки надій та мрій вона покладає на свою сім'ю!

- Ми з тобою все розпланували. У нас будуть гарні діти, хлопчик і дівчинка.

- Зразу дівчинка, а потім хлопчик, - витираючи поданим носовичком сльози, прихилила голову до коханого Юля.

В цей час реєстраторша запропонувала їм поцілуватись і вони злились у довгому солодкому поцілунку. Григорій з шумом відкоркував пляшку шампанського. Оркестр загравав марш Мендельсона.

Друзі подарували Антону червоно-чорну електричну гітару з проханням, щоб він не покидав оркестр. Тетяна з Григорієм – автоматичну пральну машину «Самсунг». Вечірка пройшла весело, з танцями та чисельними «Гірко!». Першу шлюбну ніч молоді провели в ліжку Юлі. Тетяна з Григорієм сказали, що у них є справа, повернуться лише назавтра в обід.

- Сонечко, - привітав поцілунком вранці дружину Антін, - ми не можемо жити у гуртожитку. Я уже винайняв однокімнатну квартир-

ру. Неподалік від заводу. Буде зручно.

- Чому ми разом не подивились її? – здивувалась Юля. – Ти ж казав, що командиром буду я.

- Вчора в РАГСі, коли платив гроші за обряд, запропонували. Ти була на роботі. Порівняно дешево. Боявся, щоб не перехопили.

- Я тебе прошу: ми разом повинні все вирішувати. А то можуть виникнути непорозуміння. Ти ж цього не хочеш?

- Наказ командира – закон для підлеглого! Так каже Григорій.

- Може він з міліції, чи СБУ? Або військовий? Щось довго вводить Тетяну «за ніс». То кудись раптово зникає надовго, то, приїхавши, падає їй до ніг, залишається ночувати. Ти не знаєш, куди він їздить? Завжди при грошах, лице аж лисніє від задоволення. По ресторанах часто ходять.

- Він у нас давно не працює. Зустрічаємось ми рідко. Сам не дуже розповідає. А в справи інших я стараюсь не встрявати. Менше знаєш – міцніше спиш! Ніби недавно їздив до дядька в Петербург. Зараз кожен живе, як хоче. Головне – щоб чесно.

- Ти такий у мене розумний, що аж страшно! - розсміялась та пригорнулась до милого Юля.

У бабуні за святковим столом було душ десять. Дядько Микита з тіткою Варкою, фельдшерка з чоловіком та ще декілька сусідів. На столі була нарізана гарна ковбаса, шинка, якась «білочка», вінегрет, голубці, холодець з риби та свинини, квашені помідори, огірки. Посередині парувала картопля з тушкованим м'ясом у чорносливі. Фельдшерка принесла коровай. Бабуня при всіх віддала Юлі документи на хату та земельний пай.

- Тепер ви фермери! Маєте шість гектарів орної землі. Чорнозем! Хочете, в оренду здавайте, хочете – самі обробляйте. А за тебе, Юлю, я тепер спокійна. Ви гарна пара! Пропоную випити за створення нової сім'ї, за їх щасливе життя.

- Уклінно дякую, бабуню, - поцілувала Юля стареньку. - Та ми ж у місті працюємо! Здаватимемо, як і ти, в оренду.

- Все може статись, доню. Сама казала: заводи розпались. А матінка-земля завжди виручить. Ходять слухи, що незабаром пай можна буде продати.

- Ми далеко від міста, - розсудливо дядько Микита. – Там зем-

ля дуже дорога. А за нашу дадуть копійки.

- За наш чорнозем – копійки? - підхопилась баба Параска. – Он які врожаї збирає орендар Микола! По шістдесят-сімдесят центнерів пшениці з гектара. Обіцяє в цьому році більше дати зерна за оренду. Тому продавати пай не дуже поспішайте. У вас є час зачекати гарну ціну.

Застілля було недовгим. Дядько Микита трохи перепив, почав було співати.

За Сибіром сонце сходить.
Хлопці не зівайте.
Ви на мене, Кармелюку,
Всю надію майте.

Та баба Параска не витримала:

- Чого затягнув такої сумної. Краще цю.

Сяк так мені до вечора дожить,
А ввечері моя мила прибійжить.
Калинка, малинка моя.
Куди я – туди жінка моя.

Заспівали ще декілька пісень. Коровай порізав чоловік фельдшерки. Попили смачного вишневого з чорною смородиною компоту. Дядько Микита ще випив «на коня». Подякували, побажали молодим усіх гараздів та розійшлись.

Через деякий час зовсім хвора бабуня злягла. Доглядати за нею було нікому.

- Я мушу їхати до бабуні, - запропонувала Юля. – А ти, Антоне, поробиш ще на заводі. В селі працювати ніде. Орендар лишніх людей на роботу не приймає. Може, у райцентрі щось знайдемо. Уже пустили маршрутку через наше село. Їхати до райцентру недовго.

- Електрики скрізь потрібні, - запевнив Антін. – На тижні візьму відгул, пошукаю роботу там. Ти до фельдшерки зразу піди, розпитай за здоров'я бабуні. Може, їй у стаціонарі полікуватись?

- Добре, ти не сумуй. Приїду – зразу тобі подзвоню.

До вечора Юля не зателефонувала. Після роботи стривожений

Антін сам набрав її номер.

- Ти чого не дзвониш? Як бабуня?

- Бабуні стало гірше. Фельдшерка сказала, що в стаціонарі для стареньких назначать таке ж саме лікування, як і вона. Тому призначила якісь ліки та п'ять крапельниць. Буде робити сама. Ти взяв відгул? Коли думаєш приїхати?

- Після завтра буду. Що привезти?

- Тут в крамниці все є. Візьми дволітрову коробку мандаринового соку. Бабуня його любить. Та ще свіжий білий батон.

- Тримайся, мила.

Антон мав високий розряд електрика. Майстер районних електромереж РЕС зрадів такому фахівцю, зразу ж прийняв на роботу. З понеділка хлопець уже працював.

Бабуня померла через три тижні. Юля за цей час схудла, зовсім змарніла. Поплакали над старенькою та тихо похоронили.

На поминках дядько Микита сказав:

- Відходять ветерани. Ви й не знаєте, що під час війни вона малолітньою працювала на військовому заводі у Свердловську та мала статус так званого учасника трудового фронту. Майже нікому про це не розповідала. Ставила стільчик під ноги і по дванадцять-чотирнадцять годин свердлила отвори у якихось деталях. У неї була навіть грамота від Наркомату.

Вічна пам'ять та земля пухом ветерану! Зовсім пустіє наше село.

Юля теж почала шукати роботу. Сидіти вдома одна та виглядати чоловіка вона не могла. Антін запитав майстра і той знайшов.

- У неї яка освіта?

- Спеціальна середня технічна. Вона закінчила автодорожній технікум. Працювала на заводі комплектувальником. Зараз заочно навчається в університеті. Уже на другому курсі.

- Нам грамотні люди потрібні. На днях йде на пенсію наш молодший бухгалтер. Вона випикує путівки водіям та нараховує їм зарплатню. Якщо твоя дружина така ж моторна, як і ти, то справиться. Хай прийде з трудовою книжкою.

Так Юля кожного ранку почала їздити з Антоном до райцентру. Робота була не складна. Вона швидко освоїлась. Та головбух Анастасія Петрівна ще довгенько поглядала на неї скося. Пишна, з гар-

ною зачіскою, трохи повненька, вона тут працювала давно і все думала, що Юля – родичка майстра. Не можуть незнайому людину прийняти на таку посаду! Та Юля дуже сумлінно готувала документи, по декілька раз перевіряла перед тим, як подати на підпис бухгалтеру і через декілька місяців та не витримала. Вони працювали у кабінеті вдвох. Мовчати майже весь час бухгалтер не змогла.

- Ти що, з бабунею жила? - запитала яюсь. – Батьки де?

- Загинули в автомобільній катастрофі. Я тоді була зовсім мала. Бабуня мене й виховала. Недавно померла. Більше родичів у мене жодних. У місті дорого було винаймати квартиру. От ми й переїхали до села.

- А в університеті ти яку спеціальність вивчаєш?

- Логістика автомобільного транспорту.

- То ти працюєш за фахом! – зразу ж подобріла Анастасія Петрівна. - От чому ти так швидко освоїлась. Взагалі у нашій бухгалтерській справі нічого складного. Врахувати всі витрати на виконання робіт та порівняти з грішми, які нам перерахували за ці роботи. Якщо витрати більші, то така організація збанкрутує. Тому бухгалтер завжди повинен тримати руку «на пульсі», зразу доповідати керівництву про порушення балансу. Зрозуміла?

- Дякую, зрозуміла.

- У вас дитини ще немає?

- Чоловік перед весіллям пообіцяв дати закінчити університет, - повеселіла Юля. – От і дотримує слова.

- На тобі наших яблук, - простягла сумку бухгалтер. – Це антонівка. Вона пахуча до весни! На весь будинок. Та бери більше.

- А у нас є осінні груші «Графиня». Вони аж розтають у роті. Принесу завтра. Боялась раніше вам запропонувати. Думала: невір-но зрозумієте.

Так бухгалтері потоваришували. Анастасія Петрівна стала все більше довіряти дівчині. Через рік Юля уже досить досконало вивчила бухгалтерську справу, працювала впевнено та весело. Вона була практично диспетчером серед водіїв. Майстер вранці казав їй, куди сьогодні направляються машини. Вона виписувала путівки, вручала водіям. А увечері, чи наступного ранку путівки їй повертали. Поступово стала складати й кошториси на виконання робіт.

Все в родині було добре. Та Антін після невдалих спроб написати гарну музику, занепав духом, нервував. Потім почав знову грати на весіллях. Їм потрібно було ремонтувати стару хату, зробити гарну огорожу, купити нові меблі. По селу стали проводити природний газ. Підвести його до хати - дорого. Коштів явно не вистачало.

- У районному будинку культури є джаз-гурт. Мене запросили з ними пограти. Ти не заперечуєш? А то я відстану у музичному розвитку. Ти он уже майже бухгалтер. Майстер тебе хвалить. Я ж як був електриком, так і залишився. Можна трохи підзаробити на платних виступах.

- Знову будеш пропадати вечорами та вихідними? Остання маршрутка з райцентру о двадцятій годині. Як добиратимешся додому? Пішки йти далеченько. Десять кілометрів. Це йти дві години.

- Не завжди я буду зайнятий вечорами, - парирував Антін. – Старатимусь потрапити на останню маршрутку. А з інших сіл обов'язково привезе авто. На облаштування нам потрібні кошти. Хоча б вікна поміняти на пластикові. Рами почали вивалюватись.

- Лише не почни там пити лишнє. Бабуня тобі не пробачить.

Антін деякий час тримався. Вони дійсно підвели газ, купили розкішне диван-ліжко, поставили пластикові вікна. Та спокуса перемогла. Він все частіше став заглядати до пляшки, повертався додому добре напідпитку, став запрошувати дядька Микиту, щоб самому не пити. Юля просила:

- Ти ж дав слово! У нас розпадеться сім'я. Покидай свою джаз-банду!

- Яка у нас сім'я? - ледве повертав язиком чоловік. - Дитини немає. Ти часто їздиш до міста. Чим там займаєшся – невідомо.

- Весною одержу диплом і народжу хлопчика, як домовились. Тетяна купила квартиру. У неї зупиняюсь. Можеш подзвонити їй.

- А що у них з Григорієм?

- Як і раніше, поки не розписались. Та вона задоволена.

Антін знову з місяць не випивав. Та коли його привезли з весілля з розбитим обличчям, синяками і запеклою раною на голові, Юля ранком не витримала:

- Ми повинні пожити окремо! Хочеш спиватись – твоя справа.

Але тоді забудь про мене! Майстер двічі сказав, що у такому стані не допустить до роботи. Не сором, будь ласка, мене.

- Я ж останнім часом тримаюсь. Це наречена мені налила. А наречений приревнував та вдарив у ніс. По голові пляшкою ніби вдарив староста.

- Сам з ними розбирайся. Якщо не покинеш пити - не приходь, - почала збирати речі чоловіка Юля. – Ось зібрала все необхідне. Забирай свій баул на коліщатках та йди, куди хочеш.

- Куди ж я піду, мила,- мало не плакав і хапав за руки дружину Антін. – У мене тут нікого немає.

- Найми у райцентрі квартиру.

- Повір мені останній раз, прошу! Більше до рота не візьму! – став на коліна чоловік.

Юля подивилась на запеклу кров на голові, розплакалась.

«Так гарно все починалось і ось до чого довела горілка. Виганяю з хати рідну людину. Не послухала мудру бабуню, закохалась у потенційного алкоголіка. Мені ж, крім нього, ніхто не потрібен. Та подивлюсь на сусідку тітку Варку, як вона микається з дядьком Микитою, й жити не хочеться. Знову Антін місяць приходитиме тверезий, приносить в зарплатню подаруночок, а потім - за старе. У мене починають труситись руки від нервових зривів. Не потрібні нам додаткові заробітки за гру на весіллях. Маємо нормальну роботу й проживемо».

- Ти загинеш! – підняла з колін чоловіка Юля. – Замерзнеш зимою десь під тином, чи собаки загризуть. Поїдемо до міста, тебе там закодують. Але грати у джаз-банді покинеш назавжди.

- Добре, сонечко! Завтра оформлю на три дні відпустку і закодуюсь у місті. Я ж раніше не пив.

Вони наступного дня попали на прийом до нарколога. Той без лишніх розмов Антона закодував.

- Кодування на три роки, - попередив лікар. - Навіть після перших сто грамів горілки може статись фатальний смертельний напад. Від газованої води теж утримуйтесь. Ось підпишіть папір, що я вас попередив. Ви, дружина, теж підпишіться. Якщо хочете зберегти чоловіка, то допоможіть йому. У мене був пацієнт, який у крамниці стояв і гавкав на пляшки зі спиртним. Уже дванадцять років трима-

ється. Купив білу «Ладу». На горілці багато коштів можна економити? – посміхнувся на прощання чоловік у білому халаті.

До Тетяни вони не заходили. Купили гарної шинки, свіжого хліба, цитрусових. Антін – оригінальних електричних розеток. Довгий час у автобусі їхали мовчки.

- У нас з Анастасією Петрівною була розмова, - почала Юля.

- Про мене? – скривився Антін. – Ще її нотацій не хватало.

- Я зі сторонніми людьми сімейних справ не торкаюсь. Ти послухай уважно. Її подруга з чоловіком самі стали обробляти свій пай землі. Всього два гектари. Перший рік прибуток був невеликий. Навіть подумали, що даремно розірвали договір з орендаром. Та уже наступного року зрозуміли – це вигідна справа. Чотири роки так працюють. До них приєднали свої паї ще двоє селян.

- Що ж вони сіють? – зразу зацікавився Антін.

- Пшеницю й ріпак. Купили гарне насіння, вивчили новітні технології догляду за рослинами, вдобрили гноєм з сусідньої ферми. І врожаї одержують гарні. Побудували дітям у місті будинок.

- А де взяти кошти на насіння, не техніку? Потрібні трактор, сіялка, комбайн. У нас же шість гектарів! Де зберігати зібране зерно?

- Є фірми, які дають техніку, кошти на паливо, добрива, насіння у кредит під частку майбутнього врожаю. Умови ніби прийнятні. Звичайно, за полем потрібно доглядати. Особливо весною та в жнива. Зібране зерно зберігають у сучасних елеваторах. Осінню, чи навіть весною продають за вигідною ціною.

- Ідея мені подобається. І електриком можна далі працювати?

- Звичайно! Це ж не помідори, чи огірки. Посіяв, обробив два-три рази від шкідників та зібрав урожай.

- Я згоден поспробувати! Технологія за мною, а всю бухгалтерію вестимеш ти.

- В суботу поїду до тих фермерів та розпитаю, - зраділа Юля, яка була впевнена: нова робота відірве чоловіка від весільного оркестру й вилікує.

В кінці серпня вони розірвали договір з орендаром. Той упирався, та закон був на їх боці і він в решті решт підняв руки.

- Але попереджаю: від мене жодної консультації та допомоги технікою не чекайте. І прошу агітаційних розмов з іншими селянами

не вести. Це буде підривна робота проти орендаря. Подам до суду! Якщо захочете повернутись назад та знову здати в оренду пай, умови будуть зовсім іншими, значно жорсткішими.

Та вони не злякались і стали першими у селі фермерами. Люди дивились на їх затію з недовірою.

- У вас же немає техніки, - казав дядько Микита. – Потрібно бути агрономом, щоб підтримувати якусь сівозміну. Земля швидко виснажитья, врожаї стануть значно меншими.

- Буду розпитувати, - весело відповідав Антін. - В Інтернеті багато уже дивився. А техніку наймемо. Не святі горшки ліплять!

- За техніку й міндобрива з вас здеруть три шкіри!

- Юля знайшла фірми, де все не дуже дорого. Лише б погода не підвела і урожай був би гарний.

- То пропоную випити по сто грамів за початок нової справи. На Україні так завжди велось.

- Зовсім не маю, дядьку, часу! – впевнено Антін. – Потрібно вивезти перегній. Ось засіємось – тоді й сядемо за стіл.

У нього дійсно не було коли вгору глянути. Щодня обоє з Юлею до вечора на роботі. До жовтня потрібно було виділити ділянку в натурі, вдобрити, виорати і засіяти. Темніло рано. Працювали в основному вихідними. Землеміра умовили приїхати в суботу. Ледве знайшли за планами, де ділянка. Орендар приїхав на пів години і погодився, що це саме їх пай. Їм повезло. Одним боком пай торкався безпосередньо польової дороги. По кутках землемір забив кілочка. Ділянка здавалась великою. Коли трактор приїхав орати, одного кілочка не знайшли. Хтось випадково, чи навмисно забрав його. Тракторист кроками відміряв ширину, потім перевіряв довжину.

- Тут дійсно шість гектарів. Оремо до цього місця. Якщо захопимо чуже – потім розберетесь, або знову викличете землеміра.

- Давайте краще займемо кроків на десять менше, щоб не сваритись з сусідами.

- Добре, як скажете. Та як домовились – плата за шість гектарів. Я приїхав з сівалкою. Зразу ж засіємо. Насіння привезли?

- Так. Он у вантажівці. Половину засіємо озимою пшеницею, половину - ріпаком.

- Доці недавно пройшли, - впевнено тракторист. – Земля воло-

га. І строки висіву ще нормальні. До морозів все зійде й набере силу. Тоді, як кажуть, почнемо. З Богом!

Антін заворожено дивився, як швидко тракторист важкими дисковими лушчильниками обробив землю. Адже під озимі орати не потрібно. Потім старанно засіяли та зразу ж за сіялкою заборонували. Рівна чорна ділянка радувала око. Прилетіло декілька ворон. Та важно походивши і нічого не знайшовши, полетіли геть.

Після розрахунку, Антін запросив тракториста пообідати у нього вдома. Молодий хлопець подякував і відмовився:

- Мене чекають у сусідньому селі. Зараз якраз пора заробити. Ще декілька днів і сівба закінчиться. Тоді до весни не буде роботи. Якось заїду до вас, пообідаємо. Он ніби хмариться. Може й увечері дощик піде. Це на врожай.

Юля теж хотіла бути на полі. Але ж потрібно було готувати обід.

- Гарно засіяли? Ти чому сам? Тракторист не захотів їсти?
- Засіяв добре, поїхав до сусіднього села. Там ще сіятиме. Обіцяв якось обов'язково заїхати. Триматимемо з ним зв'язок. Він весною отрутохімікатами обробить і урожай обіцяв зібрати. Роботящий хлопець! А я дядька Микиту на обід запрошу.

- Знаєш, Антоне, я краще дядькові Микиті сама пляшку віднесу. Щоб ти часом не спокусився. Тримаєшся майже два місяці. Я тобі за це дуже вдячна. Ти навіть на обличчі став значно свіжіший. Сідай до столу. Я зварила гарний борщ. Є ковбаса, голубці, вареники з капустою і вишнями. Давай покличемо бабу Параску. Каже: Ольга давно не приїжджала.

Баба рада була посидіти з молодими.

- Я все одна й одна, - з порогу почала старенька. - Оля недавно народила другу дитину. Не хоче возити маленьку маршрутками, щоб не застудити. То ви уже засіялись?

- Засіялись! – радо Юля. – Я й на полі не була. Готувала обід. Антін всім заправляє. Каже: тракторист попався гарний. Сідайте до столу. Усе ще гаряче. Антін, припрошуй бабуню.

- А що посіяли? – взяла виделкою вареник баба.

- Пшеницю й ріпак, бабуню. Може потрібно було поле на три частини поділити та ще весною соняшник, чи кукурудзу посіяти? Хоч якось сівозміни дотримуватись.

- А ви з агрономом не радились? – приступила до голубців старенька. - Хоч де зараз знайдеш того агронома? В селі немає.

- В Інтернеті Антін вичитував. Сорти там підібрав, добрива.

- А що це за Тернет?

- В комп'ютері все описано, - пояснювала Юля, яка теж приступила до голубців. Антін все мовчки їв вареники. Особливо з капустою. Він добре на полі проголодався.

- Ви борщ будете? - до баби Юля. – Тільки що зварила. З м'ясом та часником.

- Давай трохи. Твоя бабуня, царство її небесне, гарні борщі варила. Твого попробую.

Борщ бабі сподобався. Антін теж наївся, подякував, встав із-за столу та пішов до іншої кімнати. Бабі кортіло поговорити з Юлею наодинці.

- Юлю, чому не думаєш завести дитинку? Давно пора. У Олі, казала тобі, уже друга. Андрій дуже радий. Він став старшим лейтенантом. Без дитини сім'я – не сім'я!

- Ось зимою закінчую університет тоді й можна буде. А зараз часто їжджу до міста на навчання. З дитиною нікому сидіти. Оля з Андрієм живуть дружно? Вас до себе не забирають?

- Літом до пологів приїжджала з дитиною одна. Андрій дуже зайнятий по службі. Казала, що у них все добре. Та якось вона змарніла. Чомусь старша донечка чорнява, а вони обоє біляві. Напевне, був якийсь збій в організмі. У них двокімнатна квартира. Одержать трикімнатну, тоді обіцяють забрати. Поки що я сама справляюсь. Але хотілось би до внуків-правнуків.

«Який збій в організмі? Видно, дуже хвилюється, щоб Андрій часом не узнав про першу дитину. Адже не його вона. Подорослішає і стане схожою на того телепня, що познущався над Ольгою. Як не ховайся, а правда завжди впливає. Кажуть: чоловічі гени сильніші жіночих. І навіть через три-чотири покоління дитина може бути схожою на того насильника».

- Ви до нас частіше приходьте, - старалась відігнати негативні думки Юля. - Завжди вам раді.

- Дякую, доню. У вас зараз з паєм землі турбот додасться. Якщо буде вигідно, я свій пай вам віддам в оренду. Андрієві з Олею не

буде часу ним опікуватись.

Та не все йшло гладко. Через тиждень Антін взяв з собою лопату й вирішив піти на поле подивитись, чи не зійшла озимина. Уже зда- леку побачив на ділянці якісь чорні глибокі півкола. Коли підійшов, зрозумів: на їх землі робив розвороти важкий трактор, що після них обробляв ділянку поряд. Кілочків не було. Видно, орендар не ска- зав трактористу, що цей пай землі уже не в його оренді, що сюди заїжджати не можна. Чи спеціально нашкодили? Схвильований Антін лопатою позагортав канави, у недалекій лісосмузі наламав палиць і поставив замість кілочків по краях ділянки. Він розумів: у канавах насіння загорнулось глибоко і може не зійти. Так воно по- тім і сталось. А зараз вирішив піти до орендаря й переговорити. Це була субота. Стара колгоспна контора, де знаходився кабінет орен- даря, була зачинена. Хлопець вирішив піти до колишнього брига- дира додому. Хвіртка в огорожений високою огорожею двір була з середини зачинена. Антін сильно постукав декілька раз. З двору лунав несамовитий собачий гавкіт. Нарешті хвіртку відчинив сам господар. Високий вусатий чоловік у накинутій на плечі старій курт- ці ногою відігнав собаку і здивовано подивився на хлопця:

- Чого тобі потрібно? Ми всі справи вирішили. Ти ж відсіявся.
- На моїй ділянці зробив чотирнадцять розворотів трактор, що обробляв сусідню землю. Залишились глибокі канави довжиною метрів по п'ятдесят. Я їх позакидав, але насіння там не зійде. Якщо не вірите, то можемо зараз піти подивитись. І кілочки хтось позаби- рав. Ви відшкодуєте мені втрати?
- За це відповідає найнятий тракторист, що обробляв землю. До нього й звертайся. Я попередив, що це не моя земля. А ходити за кожним трактористом у мене немає часу.
- Дайте, будь ласка, телефон тракториста, - з надією, що можна знайти винного, попросив Антін.
- Ось запиши номер мобільного директора його фірми. І більше з таких питань до мене не звертайся. Потрібно дивитись за своєю землею! – орендар з силою зачинив хвіртку, знову ногою відігнав- ши собаку, що рвався до Антона.

Хлопець декілька раз набрав номер директора фірми та ніхто не відповів. Антін не хотів засмучувати Юлю. Лише сказав, що пшени-

ця поки не зійшла. А ріпак взагалі сходить пізніше.

- Не хвилюйся, мила. Ми посіяли вчасно. Того дня увечері пройшов гарний дощик. Впевнений: все буде добре. Що у нас сьогодні на обід? - запитав удавано весело. - Ти обіцяла сирники і котлети зі смаженою картоплею. Це не вони так смачно пахнуть?

- Вони! Мий руки та сідай до столу. Дядько Микита приходив. Запитав, чи не потрібно щось допомогти. Я попросила вирубати кукурудзень. Він уже й вирубав. Налила йому пів стакана горілки. Тітка Варка вдома не налє. Так ходить по сусідах, шукає хоч якусь роботу, щоб випити.

- Я ж сам міг кукурудзень вирубати. Там же потрібно ще коріння повитягати. Воно до весни не перегніє.

- Він все зробив. Стебла поносив до загородки, коріння поскидав на купи. Потім спалимо. Ти не змерз? Надворі холодно.

- Не змерз, - Антін не хотів казати, що коли закидав канави, то йому було навіть жарко. - Я тепло одягся.

За обідом Юля повідала, що телефонувала подруга Тетяна. Вони хочуть з Григорієм приїхати до них на Покрову у гості. Адже давненько не бачились.

- Це ж наш Престольний празник. І взагалі вони у нас жодного разу не були. А я весь час зупиняюсь у них переночувати, коли їжджу до університету. На свято люди в селі не працюють. Я гарно приготую, зроблю домашній торт. Ти пограєш на гітарі. Відпочинемо по людському. Я її попередила, що ти алкоголю не вживаєш.

- Могла не попереджати! - буркнув Антін. - Моє слово тверде.

На Покрову підморозило. Тетяна увірвалась до хати весела. В обох руках великі пакети. Щоки червоні від холоду. Вона з порогу кинулась цілувати Юлю.

- Ледве добрались! Автобус переповнений. Всі з повними сумками їдуть святкувати. Я люблю Престольні празники. З дитинства у пам'яті. Та мої батьки хворі. Була у них тиждень тому. Їм не до свят.

- А де Григорій?

- Курить надворі з Антоном. Розпитує про пай землі. Юлю, ми можемо побути у вас пару днів? Післязавтра субота. Трохи відпочинемо від міського гомону. На роботі за комп'ютером очі болять.

- Звичайно, побудьте. Я дуже вам рада. Хоч наговоримось. У

нас великий ставок. Антін домовиться і з Григорієм порибалять. Якщо буде клювати. Дядько Микита ходив на щуку. Приніс декілька. А ще неподалік сосновий ліс. Влітку маслюки. А зараз таке свіже повітря! Я там давно не була. Все немає часу.

- Ти ж на останньому курсі? Скоро закінчиш.

- З дипломним проектом запарилась. Розрахунки всі зробила.

А ось креслення великих листів п'ять-шість важко даються. Ескізи з консультантом погодила. Та на столі не накреслиш. Може ти когось порадиш?

- Є у нас на роботі Соколов. Приїжджай – домовимось.

- Ти мене виручила! Клич Григорія – будемо святкувати.

Григорій теж розцілував Юлю. Він був, як завжди, дуже енергійний та впевнений.

- Антін розповів, як провели засів ділянки. Я вітаю вас з прийнятим чудовим рішенням! З'являються нові господарі землі. Та хтось там наробив канав. Трохи напаскудив.

- Яких канав, Антоне? – здивувалась Юля. – Ти нічого не казав.

- Григорій перебільшує, - трохи знітився й не хотів засмучувати дружину Антін, який не попередив Григорія. - Коли орали нашу ділянку, потрібно було загорнути по краях борозни. Я уже все зробив. Не хвилюйся.

- Мийте, гості, руки та сідайте до столу.

- Люблю це запрошення, - потер із задоволенням руки Григорій. – Таню, діставай там коньяк та інші гостинці. Ми ж приїхали не з пустими руками. Маємо добре посидіти.

Юля поставила на стіл графин темно рожевого компоту, пляшку кока-коли. Там уже парувала печеня з картоплею, стояв холодець зі щуки, якісь крученики з м'яса, вінегрет, квашені огірки, помідори. Тетяна нарізала привезеної домашньої ковбаси, поставила новітні салати, витягла торт.

Антін налив усім коньяку, а собі компоту.

- Ти чого, друже? – здивувався Григорій. – Може хочеш простої горілки? Ми теж взяли.

- Лікар алкоголь категорично заборонив, - Антін стидався сказати про лікування у нарколога. - Щось з нирками.

- Звичайно, потрібно поберегтися. А ми вип'ємо. Зі святом! Пок-

рова – це козацьке свято. Гріх не випити.

Поспілкувались вони гарно. Тетяна сказала, що з дитиною вони не поспішають. Потрібно пожити «для себе». Антін розповів про їх плани із земельною ділянкою. Юля – про бухгалтера Анастасію Петрівну, яка їй давно повністю довіряє. Григорій з Антоном вийшли покурити. Уже стемніло. Високо в небі миготіли зорі. З дальнього кутка села чувся спів.

- Як у вас тут люди відносяться до Асоціації з Євросоюзом? – запитав гість. – У місті більшість проти. Нам потрібно триматись Росії.

- Не знаю. Мені не до політики. В РЕСі старі мережі, техніки й людей не хватає. Не встигаємо латати дірки. То одне село добу без напруги, то інше. Селянину ж головне – щоб земля родила гарні врожаї, щоб орендарі не обкрадали. А в Євросоюзі, чи без нього – все одно.

- Не скажи, - впевнено наполягав Григорій. - Євросоюз триматиме нас за аграрний придаток та використовуватиме дешеву робочу силу. Росія ж завжди підтримає. Це свої люди – слов'яни. Вони атомною бомбою нас захистять від НАТО.

- А НАТО збирається воювати проти нас? – здивувався Антін. – Ніколи про це не чув.

- Хіба про таке відверто скажуть? Для чого ж тоді США розміщає свої ракети та радіолокаційні комплекси в Польщі, Прибалтиці?

- Напевне бояться Росії, яка постійно проводить військові навчання поблизу кордонів Заходу.

- Наполеон казав: хочеш миру – готуйся до війни. Не будеш готовий - агресор тебе завоює.

- Хай політики та військові про це думають. А нам потрібно дбати про хліб насущний.

Григорій зрозумів, що Антону не до політики, і перевів розмову на іншу тему.

- У вас можна порибалити?

- Є великий ставок. Сусід дядько Микита іноді приносить карасики, недавно вловив декілька щук.

- То підемо завтра? У тебе є спінінги?

- Дядько Микита користується вудками. У нього попросимо.

Пішли до хати. Там дівчата залишились одні.

За столом Григорій розповів анекдот.

Багатьох жінок турбує питання: «Як утримати чоловіка?» Якщо ви хочете у своєму житті бути дійсно щасливою – не живіть з чоловіком, якого не потрібно постійно тримати.

Тетяна подивилась на Григорія з осудом і він видав інший, більш лояльний «шедевр».

- Я мужик! Я головний! Ти жінка, твоє місце на кухні.
- Зараз навушники зніму і хтось відхватить.
- Я ж кажу: може тобі борщик зварити?

Юля запропонувала зіграти у карти.

- Давайте грати «у дурня з погнами», - зразу ж Григорій.

Гра була веселою з перемінним успіхом. Насміявшись вдосталь. Антін пограв на гітарі. Навіть тихо поспівали пісень. Антін знав багато старих, весільних, сучасних. Іноді вставляв свої, не коментуючи жодним словом. Він взагалі не любив хвалитись. По очах гостей було видно, що пісні їм подобаються. Це його надихало.

Коли полягали спати, Юля пригорнулася до чоловіка.

- Посиділи гарно. А то вдома завжди одні та одні. У мене домашньої роботи вдосталь. Тобі ж, бачу, потрібно більше спілкування. Що Григорій розповідав? - пошепки на вухо.

- Агітував за дружбу з Росією проти Євросоюзу та НАТО. Ніби нам не все одно. Землю самі ж оброблятимемо. Я так йому й сказав. Він побув деякий час в Московії, став ярим її прибічником. Мов, нам потрібно дружити зі слов'янами. Там, казали колись на заводі, й слов'ян майже немає. Все більше мусульмани та буддисти. До українців вони відносяться досить зверхньо. Вважають нас майже якоюсь нижчою расою. Забули, що коли у 911 році київський князь Олег прибив щит на воротах Константинополя, на їх, покритій лісами й непрохідними болотами території, ще декілька віків були лише дикі племена і жодного натяку на писемність та державність. Там же до цього часу панують насаджені татара-монголами традиції та суспільні відносини. Адже Московське князівство дозволили створити саме татари. Воно більше трьохсот років було другорядним невеликим улусом Золотої Орди, а згодом – Кримського ханства, якому ще Петро Перший деякий час платив дань.

- Ти мені про це ніколи не говорив.

- Яюсь ми не торкались цієї теми. На заводі нам колись прочитав лекцію професор-історик з педагогічного університету. У підручниках ще до цього часу замовчується, чи применшується стародавня велична державність могутньої Київської Русі та вихваляється надзвичайно войовнича історія «невмітої» імперії Росії.

- Досить про історію, - пригорнулась до чоловіка дівчина. - Антоне, я через два місяці маю захищати дипломний проект. Тетяна домовиться з кресленнями. А пояснювальна записка у мене готова. Можемо подумати про дитинку.

- Я давно думаю про сина, - почав нестямно цілувати розпашілу дружину Антін. - Все залежить лише від тебе, мила.

Наступного дня Григорій порибалив з Антоном та дядьком Микитою. На великому ставку було де закинути вудочки. Карасі уже не клювали. А ось шість щук вловили. Вони були з кілограм вагою кожна. Григорій був дуже задоволений.

- Дядьку Микита, з мене пляшка! Такої рибалки давно не бачив.

- Я й казав, що шука тут водиться, - прикусив цигарку усміхнений Микита. - А пляшку разом роздушимо. Один я ніколи не вживаю. Такий маю принцип.

- То ви, як писав Шолохов, за більшовиків, чи комуністів?

- Я сам за себе! При комуністах працював на фермі за копійки як віл, з ранку до вечора. Тепер давно не працюю. Пенсії хватає. Ось лише шкода, що за пай найкращої землі так мало зерна дають.

- Обробляйте самі, - порадив Григорій. - Антін з Юлею розірвали угоду з орендарем. Уже засіяли ділянку.

- Побачимо, що у них вийде. Як кажуть: чи буде сходиться дебет з кредитом. Он уже граничні кілочки двічі повикидали, наробили глибоких канав по засіяному.

- Звідки ви знаєте? - здивувався Антін. - Я навіть Юлі не казав.

- У селі про все знають! - почухав потилицю Микита. - Яюсь моя Варка поїхала у сусідній район на тиждень до хворої сестри. Я пізно увечері пішов до Домки купити пляшку самогонки і там на годинку затримався. Так Варка тоді ледь не вигнала мене з дому. Хто їй сказав - до цього часу не можу здогадатись. Ніч була темна. Ніби ніхто й не бачив. Дай Бог, щоб у Антона був гарний врожай і прибуток. Тоді подумаю.

А Юля не могла зрозуміти, чому Тетяна з Григорієм уже декілька років офіційно не оформляють свої відносини.

- Тобі, дівко, під тридцять! – наставляла вона подругу. – Залишить він тебе – що будеш робити?

- Не можу його умовити, - виправдовувалась Тетяна. - Якийсь він слизький. То одну причину вигидає, то іншу. Останній раз сказав, що заробляє мало коштів для утримання сім'ї. Відчуваю - говорю неправду. Та все одно його люблю.

- Скажи: завагітніла. Він тоді одумається.

- Боюсь, що в такому разі можу назавжди його втратити.

- Звернешся до його начальства. Он Ольга, по яку я тобі розповідала, налякала Андрія зверненням до командира. Він її швидко повів до РАГСу.

- Так я ж навіть не знаю, де він працює. Ніколи й не запитувала. Робочий день ненормований. То пропадає десь дві-три доби, то спить до обіду. Гроші на харчі дає, подарунків не шкодує.

- А ти запитай, чи прослідкуй, до якої фірми він ходить.

- Уже двічі намагалась. Він ніби відчуває, що слідкую. Пересяде на трамвай, чи маршрутку й гублю його.

- Найми приватного детектива.

- Не подумала про таке. Прийдеться поспробувати.

- Ти не затягуй. Роки швидко спливають.

Пройшов листопад. Озимина на ділянці виглядала втішним зеленим руном. На закиданих канавах теж зійшла, хоч і була трохи рідша. Замерзлу землю покрив тонкий шар снігу. Одного вечора, коли вляглись спати, Юля радісно сказала:

- У нас буде дитинка. Майже два тижні затримка.

- Хлопчик? – схопився, сів на ліжку й викрикнув Антін.

- Ще невідомо. Звернусь до лікаря через місяць. Ми ж домовились з тобою, що спочатку дівчинка, а потім хлопчик, - пригорнулась до чоловіка Юля. – Та тут не вгадаєш.

- Ти побережись, - обняв дружину Антін. - По воду до криниці не ходи, взагалі важкого не підіймай. Кукурудзу з горища я сам знімаю. Драбина може поїхати.

Життя йшло своєю чергою. Коза отелилась. Козеняті згодували частину молока, але і Юлі, яка його любила, теж діставалось. Раз на

тиждень вона робила бринзу. Кури ще неслись, яєць не купували. Антін склав декілька нових пісень, планував записати перший альбом. Юля привезла з міста підписані консультантом креслення до дипломного проекту, готувалась до захисту. В хаті було тепло й затишно. Ніщо не віщувало перемін.

Та в грудні у Києві розгорівся страшний Майдан. У райцентрі відбулось декілька мітингів, які починались в кінці робочого дня. Юля з Антоном на них не ходили. Їх ці події просто не цікавили та й часу зовсім не мали. Після роботи поспішати на маршрутку, яка почала ходити з перебоями. Якось навіть прийшлося іти додому пішки. Стомлені та знервовані, вони добрались пізно. Потрібно було швиденько нагодувати козу й курей, які голодні давно були на сідалі, натопити в хаті, щось приготувати їсти. Коли за вечерею увімкнули телевізор, на Майдані міліція біла людей. Горіли барикади. Полум'я з вибухами піднімалось високо в небо, освітлюючи будинки навколо майдану Незалежності та рішучі постаті захисників.

- Антоне, що це робиться? – жахнулась Юля. - Було все спокійно й на тобі – уже по звірячому б'ють людей, можуть почати в них стріляти. Я відмовляюсь таке розуміти. Що у нас за влада? Чому не можна вирішити непорозуміння шляхом переговорів? Адже коментатор каже, що до уряду звертаються уповноважені Майданом депутати Верховної Ради. Та уряд й президент їх ігнорують, мовчать.

- Ви там в бухгалтерії й не знаєте, що була секретна вказівка на час мітингів вимикати у райцентрі світло. Й на дві-три години вимикали. Оголошували – аварія. До трансформаторної підстанції РЕСу наших електриків не пускають. Там уже другий тиждень чергують декілька незнайомих людей у цивільному. Хлопці кажуть: це люди з СБУ. Майстер ходить, мов у воду опущений, більше сидить у своєму кабінеті. Практично жодних вказівок не дає. З усіх електриків взяли підписку: щодо подій на РЕСі мовчати.

- Ти мені нічого про це не казав.

- Не хочу тебе нервувати. Прошу: ти з головбухом про такі речі не розмовляй. Ніби нічого не знаєш. Часи зараз дуже непевні. Один наш електрик уже четвертий день не виходить на роботу. По мобільному не відповідає. Ходили до нього додому. Жінка каже: пішов на мітинг й пропав.

- Хоч ти часом не подумай іти на ці мітинги. Щось з тобою станеться – я не витримаю, помру з горя. Адже знаєш – крім тебе, у мене нікого більше немає.

- Не хвилюйся. Мені домашніх турбот вистачає. Он в одному кутку трохи протікає дах. Потрібно купити й підстелити шиферину. У сільському магазині немає. З райцентру прийдеться привезти. Напарник Микола своїм «Жигулем» привезе. Я уже домовився.

- Ти лише пляшкою з ним не розраховуйся. Заплати за бензин.

- Я без тебе ніяк не здогадався б! – нервово Антін.

- Милий, лишній раз підказати не гріх, - поцілувала його Юля.

- Ти краще частіше безпосередньо по кресленнях повторюй захист дипломного проекту. Щоб перед державною комісією через два тижні не заїкалась. А то лишнє нервування може зашкодити нашому малюку.

- Ти ж обіцяв зі мною поїхати. Під час захисту буду дивитись на тебе й не хвилюватимусь.

- З радістю, люба! Та якщо не відпустять? Я ж на роботі.

- На два дні відпустять! Попрошу, щоб Настя Петрівна сама попросила начальника РЕСу.

Дійсно, чоловіка відпустили. Юля домовилась з тіткою Варкою, що та догляне за козою та курми, і вони з Антоном рано вранці приїхали до університету. Захист почався о десятій годині. Антін теж сидів в аудиторії. Юля захищалась четвертою. Вона впевнено зробила доповідь. Почались запитання.

- Чому ви у розрахунках витрат палива вказали ціну на десять відсотків більшу, ніж зараз на автозаправних станціях? – запитав голова комісії.

- Тому що ціна прив'язана до курсу долара. А у проекті бюджету країни на наступний рік прийнятий курс долара саме не десять відсотків вищий.

- Він же може бути ще вищим! Що тоді робити?

- Прийдеться економісту автопідприємства перерахувати вартість перевезень одного тонокілометра, щоб обов'язково одержати запланований прибуток.

- Я задоволений відповіддю. Питання ще є?

Більше питань не було. Юля захистилась на «відмінно». Не всти-

гла вона вийти за двері аудиторії, як Антін кинувся її цілувати.

- Ми з тобою були впевнені, що захист буде успішний. Але відмінної оцінки не чекали. З мене подарунок!

- Я ж ще не одержала диплом! - розсміялась щаслива Юля. – Подарунки наперед не дають. Йдемо зараз до Тетяни. Я їй вчора подзвонила й вона нас чекає. Сказала: відпроситься з роботи.

По дорозі вони купили шампанське, гарної ковбаси, помідор, бананів, коробку вишневого соку, великий торт. У торговому центрі людей було значно більше, ніж завжди. До кас великі черги. Знервовані громадяни брали по декілька пачок солі, великими упаковками крупи, макарони, цукор, муку. Трамваї через центр міста не ходили. Там рух перекрили в зв'язку з мітингом. У місті відчувалась велика напруга. В багатьох місцях, більше на зупинках громадського транспорту стояли чоловіки групами по п'ять-сім осіб та щось жваво обговорювали. Біля них крутились підозрілі молодики. Антін звернув увагу, що вони були у однакових світло сірих шапочках. Тоді як переважна більшість чоловіків були у чорних шапочках та кашкетах. У таких же сірих шапочках були незнайомі люди на трансформаторній підстанції їхньої РЕС.

«Це молодики з СБУ, - зрозумів хлопець. - Винюхують щодо розмов між людьми. Може й фотографують. Адже є апаратура, що дозволяє фотографувати через отвір у гудзику та ще й записувати усі розмови. Потрібно було їм значно раніше визнавати про настрої населення, щоб не допустити теперішні безпорядки. Тоді влада не відмовилась би від підпису Асоціації з Євросоюзом. Адже саме із-за цього розгорівся Майдан. Вся молодь країни проти Митного союзу з Росією. Уже зараз нафтопереробні заводи України куплені росіянами й не працюють. Росіяни диктують ціни на бензин та дизельне паливо. Авіаційний завод Антонова не може запустити в серію нові літаки. Адже гальмуються поставки деяких вузлів з Росії. Запорізький алюмінієвий комбінат практично не працює, тому що Росія свій алюміній експортує за демпінговими низькими цінами. При Митному союзі ситуація стане ще гіршою».

Тетяна була їм рада. Та сумні очі казали, що у неї щось не так.

- Григорія немає? – запитав Антін. – Хотілось би його розпитати про ситуацію у місті. В супермаркеті люди масово купують ходові

товари. Ми пів години простояли в черзі до каси.

- Він кудись терміново поїхав. Сказав, що на пару днів. Та уже тиждень не виходить на зв'язок. Я дуже хвилююсь.

- У черзі казали, що відмінили частину поїздів, - старалась заспокоїти подругу Юля. - Може сидить десь на вокзалі.

- Так не дзвонить же! Такого раніше не було.

- Він зарядний пристрій до мобільного взяв? – це Антін.

- От роззява! – показала рукою на тумбочку Тетяна. - Дійсно, он лежить зарядний пристрій. Він дуже поспішав. Тепер розумію, чому у мобільному звучить: «Поза зоною».

- Приїде, нікуди не дінеться, - Юля виклала на стіл куплені харчі. - Ми майже не снідали. Та й відзначити захист потрібно.

- Я забула тебе запитати, - поцілувала її Тетяна. – Як пройшов захист? Питань багато задавали?

- Мало. Було одне каверзне, пов'язане з курсом долара. Та я відповіла правильно. Поставили «відмінно». Антоне, наливай безалкогольне шампанське! Ми давно його не пили.

Випили шампанського. Антін лише вмочив губи. Тетяна заспокоїлась, повеселіла, поставила на стіл смажену картоплю з кролячим м'ясом та ще якісь невеличкі виноградні равлики, схожі на слимаків. Сказала: вони дуже смакують до шампанського. Потім на столі з'явився великий ананас, свіжа полуниця, авокадо. Виделки та ложки виглядали, мов зроблені із золота.

- Подруго, як ти себе почуваєш, - показала очима на живіт Юлі.

- Все добре. Пішов четвертий місяць.

Тут пролунав дзвінок у мобільному Тетяни. Вона підскочила.

- Милий, - через мить, - ти де пропав? Забув зарядку? Коли приїдеш? Юля захистилась, то ми відзначаємо у нас.

Вислухавши Григорія, Тетяна з сяючими очима подивилась на гостей, що перестали їсти, чекаючи закінчення розмови.

- Застряв у Сімферополі. З Криму жодного поїзда не випускали. На завтра купив квиток. Післязавтра приїде.

- Я ж казала: сидить десь на вокзалі. Що він робить у Криму?

- Я його не розпитую, - спокійно Тетяна. – Він завжди відповідає: «Менше знаєш – краще спиш». Наливай, Антоне.

«Дійсно, що він зараз робить у Криму, - подумав Антін. – Тут така

страшна ситуація. В Києві викрадають активістів Автомайдану, що забезпечують продуктами та всім необхідним демонстрантів. Одного знайшли мертвим. Передають, що снайпери, чи якісь спецназівці декілька раз стріляли по барикадах. Міліція стає все більш активна. Навіть тут у місті із-за мітингу перекривають рух транспорту. І в такі часи терміново їхати до Криму? Тетяна давно з ним живе та нічого не знає про його роботу. Чи не хоче казати? Моя справа стороння. Кожен вирішує свої життєві питання, як може. Та вони завжди при грошах. У квартирі найсучасніший євроремонт. У ванній кімнаті все сяє. Побутова техніка найкраща. Холодильник з двома дверцятами на всю висоту виблискує до стелі. Не менше тисяч п'ять доларів коштує. Равлики їдять, мов завзяті європейці. Я не можу на них дивитись, а Тетяна хвалить, що саме ними закушують після шампанського. Он з якою насолодою вона їх кладе до рота. Свіжа чудова полуниця в січні. Потрібно Юлю попередити, щоб була обережна. Я сюди майже не їжджу. А ось Юля з такою подругою може потрапити до великої халепи».

Вони довго не затримались. Потрібно було поспішати додому.

- Юлю, тебе не дивує, що Тетяна так шикарно живе? - запитав Антін в автобусі. - Працює простим економістом, а квартира ніби у заможного аристократа. Ти бачила, який у неї бархатний до підлоги халат? На шиї золотий хрестик з діамантами, такі ж сережки.

- Казала колись, що батьки все віддають єдиній дочці. Тепер ось Григорій працює день і ніч. Я не заздрю. Ми засіяли ділянку землі. Влітку зберемо урожай. Може твій диск купуватимуть. Мені, як спеціалісту з вищою освітою, повинні підвищити зарплатню. В перспективі переведуть на вищу посаду. Твердо вірю: незабаром й ми заживемо шикарно.

- Заздрість - великий гріх. Просто дивно, що в наші важкі часи, коли у багатьох руйнується бізнес, так живуть. Ти часом не пристань на якусь пропозицію Тетяни. Десять раз обміркуй, порадимось, а потім вирішимо.

- Добре, милий, - прихилилась до чоловіка Юля. - У них своє життя. Я рада, що у нас з тобою теж все добре.

А ситуація в країні погіршувалась з кожним днем. В селі практично це не відчувалось. Та в Києві у січні страшні вибухи потрясли

Майдан, який ночами палав до неба. Згорів будинок профспілок. В ньому загинуло більше десятка людей. «Тітушки» разом з міліцією оточили Майдан та знущались з демонстрантів.

В кінці лютого розстріляли Небесну Сотню. Президент, прим'єр-міністр та більшість міністрів, побоюючись народної розправи, втекли з країни. Верховна Рада взяла владу в свої руки. Та керівництво діяло дуже нерішуче, ніби чогось боялось, постійно оглядаючись на реакцію країн Заходу. Правда, зразу ж підписали Асоціацію з Євро-союзом. Майдан затих, але не розпускався. Це врятувало країну.

Через декілька днів без жодного пострілу майже всі військові частини в Криму захопили «зелені чоловічки». Військово-морський флот України був заблокований на озері Донузлав, а його командувач зрадник Березовський перейшов на бік Росії. Команди з Києва захищались усіма засобами військові так і не діждались. Росія оголосила про анексію Криму та його вхід до складу Російської Федерації на підставі артистичного так званого «референдуму», проведеного під дулами гармат Чорноморського флоту.

«Ось чого Григорій в січні більше тижня був у Криму, - закрадалися якісь здогадки у голові Антона, якого нарешті все більше стала хвилювати страшна ситуація, що склалась в державі. – Лише невідомо, чиї вказівки він виконував. Нашого СБУ, або Управління розвідки, чи російських спецслужб? Можливо, я помиляюсь. На перший погляд він зовсім не схожий на військового. Просто ділова, постійно дуже зайнята людина. Таких зараз дуже багато. Але коли вони з Тетяною приїжджали до нас на Покрову, чомусь декілька раз заводив розмову про необхідність схилитись на бік Росії. Можливо, у нього бізнесові стосунки з росіянами. А про свій бізнес, особливо коли він йде успішно, стараються не розповідати. Тим більш, що ми з ним не друзі, а просто знайомі. Коли на мій день народження ми встряли у бійку, він бився дуже спритно. Можна сказати, професійно. Вдвох захищались від трьох-чотирьох телепнів. Я битись не вмію. А він зразу поклав на підлогу одного, потім іншого. У мене ще довго боліли ребра. Він же одержав лише синяк під оком. Та це лише мої здогадки. Зараз не до нього. Потрібно думати, як на випадок зміни влади захистити свою ділянку землі. Документи на Юлю ніби оформлені нотаріусом вірно. Та скільки є випадків, коли

підкуплені нотаріуси переоформляють власність зовсім на іншу людину. Скажу Юлі, щоб документи сховала подалі та нікому про них не говорила й не показувала. Земля – для багатьох дуже ласа нерухомість. Час від часу відбуваються рейдерські захоплення давно орендованої землі, чи навіть готового урожаю. Приїжджають своїми комбайнами, за декілька годин збирають чужу пшеницю і поїхали. Залишилась одна стерня. Знайти потім цих крадіїв дуже важко».

Вручення диплому відбувалось у суботу і вони з Юлею знову поїхали разом. Антін побоювався, щоб з дружиною в дорозі щось не сталось. Після урочистої частини за традицією вся група забрала в ресторані. Були вітання, тости, танці. Та Юля уже танцювати не хотіла.

- Тетяна знову запрошувала нас. Не скоро я сюди приїду. Потрібно їх провідати. Давай на годинку-другу заїдемо. Вона просила нічого не купувати. Та з пустими ж руками не підеш.

- Звичайно. Візьмемо шампанського, фруктів. Ми ж після ресторану не голодні.

Григорій на цей раз був вдома. У новенькому голубому спортивному костюмі «Адідас». Здорове рум'яне обличчя, на голові густа шевелюра. Вигляд дуже впевненого у собі чоловіка. Він потис руку і пригорнув Антона, привітав Юлю із закінченням університету й міцно поцілував.

- Ти з Юлею обережніше, - застерегла Тетяна. – Вона в інтересному положенні. Подруго, як ти себе відчуваєш? Йди до ванної кімнати. Може тобі щось потрібно? Будь, як вдома.

Жінки пішли на кухню, а чоловіки – на балкон курити. Григорій дістав дорогі цигарки «Марлборо», дав прикурити від незвичної форми металевої сріблястої запальнички. Антін звернув на все це увагу та промовчав.

- Як твої справи, фермер? - запитав Григорій.

- Озимина зійшла гарно. Сніг випав. Будемо чекати весну. Ти ж знаєш, урожай надзвичайно залежить від погоди. А погодою керує небесна канцелярія. Минулого літа дощів було мало. Надіємось, і прогнозують синоптики, що цього року засухи не буде.

- Так, у тебе зараз зовсім інші турботи. Незабаром з'явиться дитина. Ночами не висипатимешся. Ти тримаєшся на РЕСі?

- А де ж іще? В селі роботи немає. Щось станеться в сільській електромережі, нас викликають.
- У райцентрі мітинги часто відбуваються?
- Бувають, та я на них не ходжу. Не до цього.
- Для декого участь у мітингах – можливість гарно підзаробити. Не думав про такий заробіток?
- Яюсь не приходило в голову. Пишу музику. Думаю видати перший диск. Надіюсь – будуть купувати.
- Це десь у перспективі. А зараз хочеш заробити з кожного мітингу пару тисяч?
- Не завадило б, - зрадів Антін. - Незабаром прийдеться малому багато дечого купувати. А нам зарплатню стали затримувати.
- Тоді слухай уважно. На мітингах потрібні люди, що працюватимуть на СБУ. Домовишся з двома-трьома товаришами і записуватимете прізвища найбільш активних учасників. Дам вам портативні кінокамери з флешками для зйомок. Флешки та записки з прізвищами будеш привозити мені вихідними. Попередньо передзвониш за цим номером, - Григорій витяг з кишені і подав написаний на картонці лише номер, прізвище не було вказано. - Платитимеш хлопцям по тисячі гривень за мітинг. Твоя оплата – дві тисячі.
- То ти працюєш на СБУ? Ніколи не подумав би.
- Про мене і взагалі про цю роботу нікому, навіть Юлі, жодного слова. Хлопців теж попередь. Вони знатимуть лише тебе.
- А якщо когось затримає міліція, чи спецслужби, що казати?
- Мов, робите любительські зйомки для історії. Забиратимуть кінокамери – спокійно віддайте. Та попросіть розписку у того, хто забрав. Ось тобі десять тисяч на перший випадок, - простяг гроші Григорій. - Чотири кінокамери зараз дам у кімнаті. Вони схожі на маленькі плейєри для запису музики. Хтось запитає, так і кажи – плейєр. Ти ж музикант. Тому це ні в кого не викличе лишніх запитань.
- Юля може щось запідозрити. Я її ніколи не обманюю.
- Хочеш заробити – щось придумаєш.

Так Антін став працювати, як він був твердо впевнений, на СБУ.

Два електрики зразу ж погодились підзаробити і на першому мітингу все пройшло вдало. Юлю головбух стала відпускати з роботи

на годину раніше. Вона поверталась додому сама. Антін забрав у хлопців флешки та прізвища активістів і розрахувався. Юля навіть не запитала, чому чоловік приїхав на годину пізніше звичайного. Маршрутки часто не дотримувались графіку. В п'ятницю Антін сказав, що завтра поїде до міста домовлятися про запис його музики на диск. Він взяв гітару і дійсно побував на студії запису. Та спочатку зустрівся з Григорієм. Зустріч була призначена у комп'ютерному центрі. Вони сіли за комп'ютерами поряд в кутку, де їм ніхто не заважав. Григорій передивився відео і залишився задоволений. Флешки поклав до кишені.

- Все знято майже професійно, - тихо на вухо сказав Антону. - Я із записами вдома ще попрацюю. Ось тобі нових чотири флешки і п'ять тисяч. За нашими даними через два-три тижні у вас буде знову мітинг. Познімаєте. А зараз виходь сам, займайся своїми справами. Нас разом повинні менше бачити.

На студії запису музики працював знайомий хлопець. Він попросив Антона зіграти свої пісні у окремій кімнаті. Деякі йому не сподобались. Та вирішили записувати всі.

- У кожної людини свій погляд на гарну музику, - сказав на прощання знайомий. - Сьогодні якась пісня не подобається, а завтра вона може стати хітом. Будемо надіятись на краще. Я по дружбі взяв з тебе чи не найменшу ціну. Ось тобі десять дисків. Можеш залишити штук п'ять поряд в магазині. Скажеш – від мене. Я їх завтра-післязавтра прокручу для відвідувачів. Думаю – куплять. Пиши та привозь нові пісні. Не зупиняйся. Композитор зростає разом зі своєю музикою.

- Записали пісні на диск? - зразу ж до чоловіка Юля.

- Звичайно записали, лише плати. Запишуть, що хочеш.

- А дорого?

- У мене там працює знайомий музикант. За десять дисків взяв найменшу ціну - триста гривень. П'ять дисків здав там в магазин на продаж. А ще п'ять може хтось з хлопців купить. Ні – наступного разу відвезу до міста.

- Постав диск – послухаю.

Антін вставив диск до ноутбука. Полинули мелодії, які Юля неодноразово чула, навіть сама собі наспівувала. Та з диска вони

звучали інакше, значно краще.

- Ти щось в піснях поміняв? Доопрацьовував? – здивовано Юля.
- Ні. Грав тобі пару днів тому саме так.
- Ти справжній композитор! Пісні звучать надзвичайно гарно.

Чому так довго не записував на диск? Висварити тебе потрібно!

- Все не було часу. Та й тобі раніше пісні не дуже подобались.

- Я ж не фахівець. От з диска слухати – зовсім інша справа. Ти б в школі на якомусь вечорі виступив. Там можуть зацікавитись вчителі, старшокласники.

- Добре, люба! А тепер давай вечеряти. Я весь день голодний. Купив лише батон, ковбаси, твердого сиру і бананів. Не буду ж їсти в автобусі. Як ти себе відчуваєш? Уже сьомий місяць.

- Лікарка сказала, що все нормально. Уже відчуваю, як шевелиться, показує свій характер. Напевне, буде хлопчик. Та ти сідай до столу, наріж хліба. Я зварила борщ, є голубці, гречана каша з молоком. Коза стала краще доїтись. Козеня давно залучила. Ми що, будемо його тримати, чи продамо?

- Нащо нам дві кози? – налягав Антін на борщ, - Подаруй тітці Варці. Вона якось казала, що козу тримати – не корову. Їсть мало і молоко завжди є.

- Ти правду кажеш. Тітка зрадіє. Вони з дядьком Микитою нам багато допомагають. Та все жалуються, що діти дуже рідко до них приїжджають. Заходила баба Параска. Її зять Андрій уже капітан. А ось Ольга, каже, чомусь цьому не дуже рада. Боїться, ніби Андрій має коханку. Може він відчуває, що перша дитина не його? Шила в мішку довго не втаїш. Одружила його на собі силою, ось і мається. Шкода мені її дуже. До нас давно не заходила. Приїде в село зранку й увечері поспішає назад. Хворіє. Стала знову їздити на курорти.

«Знаю, які це курорти, - згадала Юля. – Видно, не має задоволення від чоловіка, то шукає там. Вона до одруження на курорти вчашала. Моїй бабуні баба Параска розповідала. Звичайно, не кожному у шлюбі живеться добре. Та коли захотіла Андрія, то тримайся його, терпи, люби, виховуй дітей. У них же їх двоє. Не дай Бог, Андрій подасть на розлучення, що тоді робитиме».

Боялась про свої думки казати чоловікові. Адже останніми місяцями у них інтиму не було. А чоловік, розповідала головбух, без

жінки довго не витримає. Щоб хоч Антін якусь не знайшов. Останнім часом став іноді затримуватись на роботі. Не надовго. Та для цієї справи у декого обідньої перерви вистачає. Ніби дуже радий майбутній дитині, турбується про мене. Але цілує не так ніжно, як бувало раніше. Ось народить йому дитинку і все буде добре.

Наступний мітинг дійсно був через два тижні. Хлопці, задоволені заробітком минулого разу, дуже старались, знімали навіть близько біля ораторів. Бурхливих сутичок не було. Ніби все йшло добре. Та майже в кінці зібрання якісь люди у цивільному в одного хлопця вилучили камеру і затримали. Той на допиті зразу сказав, що працював за вказівкою й за гроші Антона. Через день до Антона після обіду підійшов майстер і тихо:

- Догрались на мітингах? Тебе викликають до СБУ. Переодягайся, на роботу сьогодні не приходь. Я нікому про цей виклик не казатиму. Ти теж мовчи. Там по голівці не поглядять.

«Я ж працюю на СБУ. Чого мені хвилюватись? Можливо, дадуть ще якесь завдання. Головне, щоб платили гарно. На роботі зарплатню знову затримали. Коли виплатять – невідомо».

Хлопець спокійно запитав у чергового, до кого його викликають, взяв виписану ним перепустку і тихо постукав у двері вказаного кабінету на другому поверсі. Там за столом сидів одягнений у цивільне лисий чоловік років п'ятдесяти. Акуратно підстрижені вуса у нього наполовину були сиві. Єдине вікно було прикрите жалюзіями. На стіні за спиною чоловіка колись висіла якась картина. Тепер залишився лише темнуватий прямокутник. На столі стояла настільна лампа із зеленим абажуром та лежала розкрита тоненька папка. Чоловік запросив сісти.

- Я слідчий, старший уповноважений Руденко. Ваше прізвище, ім'я, по батькові? - подивився на Антона якимись скляними сірими очима чоловік. Від цього погляду Антону стало моторошно.

- Швець Антін Іванович, - старався сказати спокійно хлопець.

«Чого він запитує? Адже знає, кого викликав. У чергового в журналі записано і в перепустці, яку я йому подав. Щось дуже недобре віщує цей його скляний погляд».

- Де і ким працюєте?

- Електриком у РЕСі.

- Яка у вас там ситуація? Про що розмовляють люди? – почав здалеку слідчий, щось записавши до папки.
- Всіх хвилює те, що нам майже місяць затримують зарплатню. У людей немає коштів на утримання сімей. Моя дружина незабаром буде народжувати. Потрібно уже щось купувати.
- Я запитую про розмови щодо ситуації в країні, щодо мітингів. Ви ж на мітингах буваєте?
- Та буваю. Навіть маю завдання СБУ записувати на портативні кінокамери розмови активістів, їх прізвища., - простодушно зразу ж про все розповів Антін. - Залучив до цього ще двох наших хлопців. Ви про це, напевне, знаєте, якщо викликали мене. Я флешку приніс. Не встиг передати вашому співробітникові, - хлопець простяг слідчому флешку. Той взяв і оглянув її.
- Прізвище людини, що давала вам завдання?
- Бурій Григорій.
- Де живе? Адреса? Коли познайомились?
- Живе у місті по Жданова 6, квартира 10. Знаючі давно. Ми колись разом працювали на заводі побутових електроприладів.
- Коли дав вам це завдання?
- З місяць тому. Сказав: це важливе завдання СБУ.
- Якихось інших завдань не давав?
- Ні. Я навіть не знав, що він у вас працює.
- Ви дуже правильно зробили, що зразу все розповіли. Розпишіться ось тут у протоколі. Допишіть: «З моїх слів записано вірно і дату». Про нашу розмову нікому жодного слова, навіть цим двом своїм хлопцям. На мітинги продовжуйте ходити і проводьте зйомки, як і раніше. З цієї флешку я все перезапишу, - слідчий витяг зі столу невеличкий ноутбук, - і заберете. Перед тим, як повезете флешки Бурому, мені повідомте за цим телефоном, - слідчий продиктував номер. Ви все зрозуміли?
- Бурому теж нічого не казати?
- Нікому, навіть дружині. Не потрібно її хвилювати. Розпишіться ось на обіцянці про нерозголошення таємниці слідства. При розголошенні настає кримінальна відповідальність. Все ясно?
- Зрозумів, що влип у якусь халепу, - розписався тремтячою рукою Антін, навіть не прочитавши тексту, який плив перед очима.

- Слідство покаже. Не хвилюйтесь. До зустрічі, - слідчий розпився на перепустці, простяг хлопцю.

Лише на вулиці Антон відчув, що сорочка від поту прилипла до спини. Ноги тремтіли. Дуже хотілось пити. Уже вечоріло. Темні хмари низько пливли над містом. Почало сніжити. Люди повертались з роботи. Поряд пройшла молода пара. Дівчина тримала хлопця під руку. Вони весело про щось розмовляли. Антін підняв комір куртки, натягнув нижче на вуха теплу шерстяну шапочку. Неподалік побачив продовольчий кіоск. Швиденько зайшов туди, купив пляшку пива, прямо біля порогу зразу ж випив.

Антін повіз флешки Григорію з почуттям якоїсь невпевненості та провини. Адже перед цим зателефонував слідчому. Григорій знову чекав його у комп'ютерному центрі. Коли вони сіли для розмови, Антін простяг флешки. Григорій почав вставляти одну флешку до комп'ютера, дві поклав до кишені. Раптом до них з обох боків підійшло троє молодих чоловіків, схопили за руки і надягли наручники. Все відбулось так швидко, що Григорій навіть не встиг зреагувати. Антін розкрив рота й теж нічого не розумів.

- Спокійно, - тихо один з молодиків, - ми зі служби безпеки. Ви затримані. Можливо, тут якась непорозуміння. Розберемось. Йдемо повільно на вихід. І без вибриків!

Один з молодиків пішов попереду. Двоє тримали Григорія і Антона за плечі. Надворі йшов густий сніг. Перехожих майже не було видно. Григорій ніби посковзнувся, присів та хотів вирватись. Але його ще міцніше схопили. Затриманих посадили до різних автомобілів і відвезли до Управління СБУ.

Антон після допиту відпустили години через дві. За тиждень його викликали до районного СБУ. Слідчий Руденко потис руку і подякував за участь у розкритті російського резидента-шпигуна, підполковника групи спеціального призначення «Кобра».

«Слава Богу, що все так закінчилось, - з полегшенням зітхнув хлопець. - Коли Григорій мене з Юлею цілував, я й гадки не мав, що це були отруйні поцілунки «Кобри».

Надворі закінчився найстрашніший у сучасній історії країни лютий місяць. Путінські «зелені чоловічки» значно відвертіше стали насаджувати «руський мир» на Донбасі. У Києві, незважаючи на це,

відбувалась запекла гризня за високі вакантні посади. Лише добре організований Майдан миттєво зреагував та послав на Схід декілька тисяч патріотів-добровольців. Вони ціною неймовірних зусиль та великих жертв, за всенародної підтримки волонтерів зупинили озвірілого хижого агресора.

Ой у лузі червона калина похилилася,
Чогось наша славна Україна зажурилася.
А ми тую червону калину підіймемо.
А ми нашу славну Україну, гей, гей, розвеселимо!

Марширують наші добровольці у кривавий тан
Визволяти братів-українців з ворожих кайдан.
А ми наших братів-українців визволимо.
А ми нашу славну Україну, гей, гей, розвеселимо!

Книга перша. Грудень 2017р.

Літературно-художнє видання

ПОЛОВИНЧУК Валерій Павлович

ПОЩІЛУНОК

„КОБРИ„

Р О М А Н

Книга перша

Вінниця. Видавництво «Твори».
Наклад 500 прим. Тел. 603-000

Про кохання та жорстоку сучасну українську реальність у черговому творі академіка В.П.Половинчука.